

MEKTEBO MİYANIN ZAZAKİ KITABÊ MUSNAYİŞİ

8

DEVLET KİTAPLARI
BİRİNCİ BASKI

....., 2019

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editor

Öğr. Gör. Murat VAROL

NuŖtođı

Öğr. Gör. Murat VAROL

Öğr. Gör. İbrahim DAĞILMA

Öğr. Gör. BuŖra GÖKALP

Öğr. Gör. Ayetullah KARABEYESER

Nurettin KAYĞISIZ

Nurullah VERGİ

ISBN 978-975-11-5015-8

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusum, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsan da Huda,
Etmesin tek vatanından beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihandan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım:
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

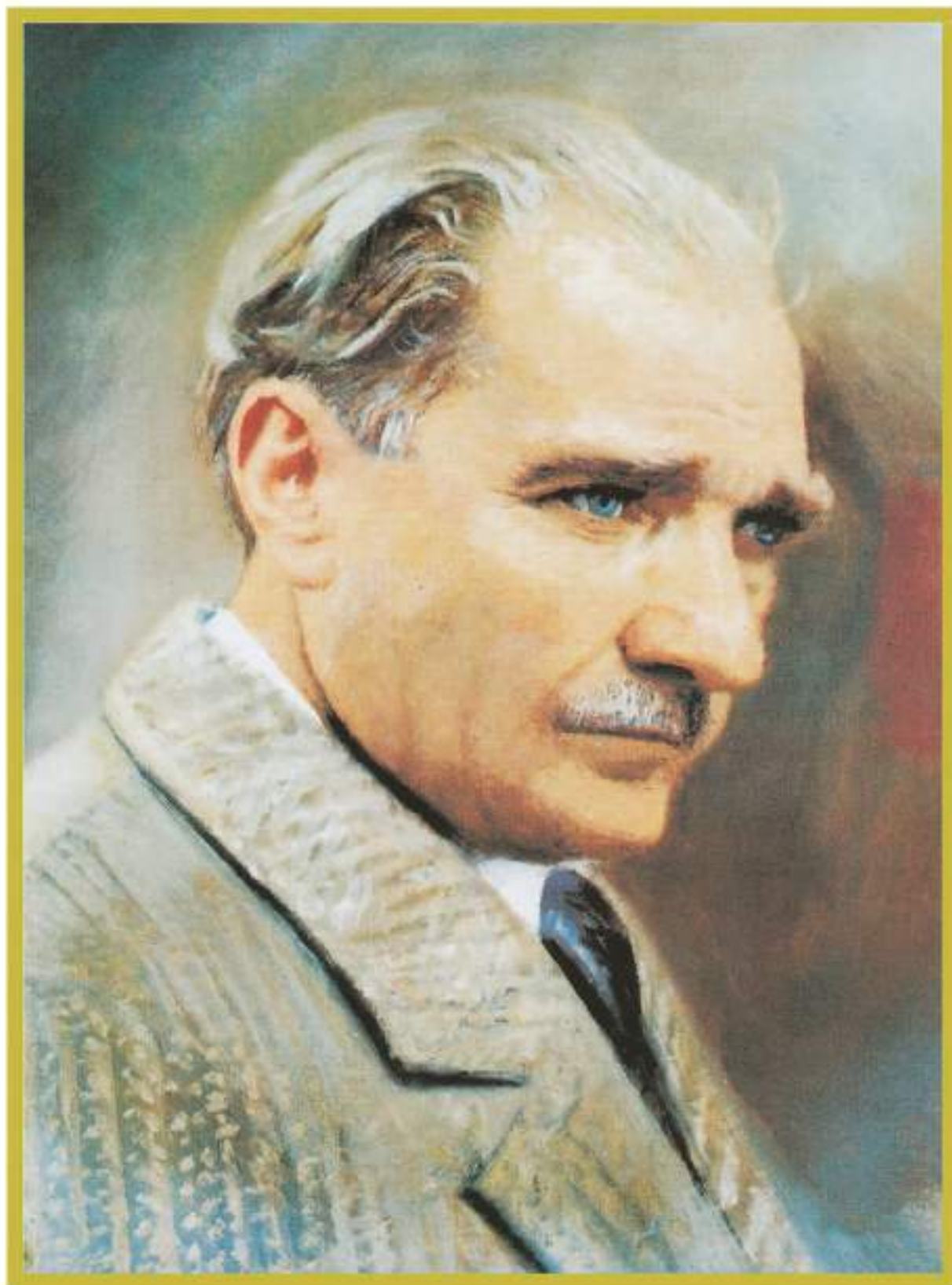
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

FIHRİST

UNİTEYA 1. EZ U KEYEYÊ XU

09-24

UNİTEYA 2. MEKTEB U HEYATÊ MI

25-40

UNİTEYA 3. BEDEN U SIHET

41-56

UNİTEYA 4. WER U ŞİMITIŞ

57-72

FIHRIST

UNİTEYA 5. MEWSİM U TEQWİM

73-88

UNİTEYA 6. TRAFİK U SEYAHET

89-104

UNİTEYA 7. XEBATA SERBEST

105-118

FERHENG

119-129

RIPELÊ SEMBOLAN

wendiş

goştarikerdiş

nuştiş

qıseykerdiş

goştarikerdiş u nuştiş

goştarikerdiş u qıseykerdiş

goştarikerdiş u wendiş

wendiş u qıseykerdiş

wendiş u nuştiş

UNÏTEYA

Ez u Keyeyê Xu

1.

1

Kelimeyanê cêrinan biwanen u qisey bikerên

MERDIMÎ MA

1 A Cayanê vengan dekerên

Dezayê tu lacê ..... tu yo.
 Bırarkeynaya mı keynaya ..... mı ya.
 Emzayê şıma lacê ..... şıma yo.
 Emkeynaya ma keynaya ..... ma ya.
 Warzayê tu lacê ..... tu yo.

1 B Cayanê vengan dekerên

Keynaya apê tu ..... tu ya.
 Lacê ema ey ..... ey o.
 Keynaya xala ma ..... ma ya.
 Lacê bırayê şıma ..... şıma yo.
 Keynaya waya inan ..... inan a.

1 C Tabloyê B pê kelimeyanê tabloyê A dekerên

Tabloyê A

1. Deza
2. Xalkeyna
3. Warza
4. Bırarkeyna
5. Xalza
6. Emza
7. Dedkeyna
8. Emkeyna
9. Warkeyna
10. Bırarza

Tabloyê B

- Bıra
-
- Way
-
- Ap/Dat
-
- Em
-
- Xal
-

KEYEYÊ HACER ŞI PİKNIK

Mekleb yo hefte veri bibi tetil. A şew, babiyê Hacer keye dı va:

-Şıma rê yo mijdona mı esta. Ma pa keyeyanê bırayan u wayanê mı, peyniya inê hefteyi dı şımi piknik. Hacer pê ina xeber zaf bi şa.

Roco şeme ap u apkeynayı, em u emzayı Hacer ameyi verê keyeyê inan. Hacer bı babi, dadi, way u dı bırayanê xu baweyê inan bi.

Destê inan dı seliki esti bi. Inan çekçolê xu eşt bagaj. Ê wenişti wesayitanê xu u verê xu şa Gola Qulingi.

Wexto ki resayi Gola Qulingi, xu rê yo ca di. Cili kerdi ra, çekçolê xu binê versiya daran dı rona. Qıcan dêstır pê keyfweşi vazda miyanê gul u vılan. Inı des qici emzayı, xalzayı, xalkeynayı u apkeynayı yobinan bi. Qıcan mırdiya xu vazda,

gongila dı xu şa ti, çingilo kay kerd. Ciniyi u camerdi dormaleyê gol dı geyrayi, inan derheqê rındiya doruverê gol dı qısey kerd. Dıma qey weri dest bı xebat kerd.

Camerdan adır wekerd, goşt kerd sur. Ciniyan zi salate vıraşt u sıfre rakerd. Wext wer hedre bı, qıci ameyi. Heme sıfre dı ronışti.

Wer ra dıma qıcan reyna dest bı kay kerd. Hacer va:

-Ma hela sıbayi zaf kay kerd. Ma nıka zi vılan arêdani, ini vılan ra tac vırazeni u vılan dadiyanê xu rê keni xela. Qıcanê binan mo teklif qebul kerd. Inan vılı arêdayi, vılan ra taci vıraştı. Ini taci nayi sareyê xu ser u fotoğrafi anti. Camerdan zi gud kay kerd. Wext seni viyert inan nêzana. O roc, lez bı şan. Babiyê Hacer, veng da:

-Biyerên pêser, bı erey. Ma hmi şını.

Herkes ame pêser, apê Hacer Ehmedi va:

-Yeno şıma vir wext ma sêrsıbay ameyi tiya, her ca pak bı. Nıka zi doruver dı xus mus esta. Gereka ma mi derberan bıkeri pak u hema şiyeri.

Pil u qıcan piya xus mus arêda, desti xu şiti. Dıma heme weniştı wesayitan u ageyrayi keyeyanê xu.

2 A Kelimeyi kamci tablo nuşte dı viyereni işaret bikerên

A

dew
piknik
pink
baxçe
warza
bırarkeyna

B

piknik
xalkeyna
keye
wesayit
bıra
ap

C

şaristan
kuçe
warkeyna
gud
koçik
doruver

2 B Goreyê nuşteyi menayanê kelimeyanê cêrinan bîmusên u pê ini kelimeyan cumleyanê neweyan bîmusên

Şeme

Texminê mî

Menaya ferhengi

Cumleya mî

Çekçol

Texminê mî

Menaya ferhengi

Cumleya mî

Versi

Texminê mî

Menaya ferhengi

Cumleya mî

Gongıla

Texminê mî

Menaya ferhengi

Cumleya mî

Wekerdiş

Texminê mî

Menaya ferhengi

Cumleya mî

Pêserameyiş

Texminê mî

Menaya ferhengi

Cumleya mî

2 C Kelimeyi ki alaquadarê yobinan î, tabloyanê cêrinan dî binusên

- babi   dew   dadi   mekteb   way   bira   keye
 şaristan   mehla   ap   deza   suk

2 C Goreyê nuşteyê corini çar persan bîpersên u cewabê inan binusên

Pers-1

.....

.....

Cewab

.....

.....

Pers-2

.....

.....

Cewab

.....

.....

Pers-3

.....

.....

Cewab

.....

.....

Pers-4

.....

.....

Cewab

.....

.....

INO MEKTUB KAMÎ RÊ AMEYO

Seher, Xetice u Qıymet keynayı hiri wayan i. Ê hem xalkeyna u hem zi embazi yobinan i. İnan yobinan ra zaf hes kerdên. Piya kay kerdên, şiyên mekteb u ders xebitiyayên.

Seher, mekteb dı dersa Zazaki dı zaf cihat bi u gerguşanê potinan ra zaf hes kerdên. Xetice, yo keynaya çumzeng bi u keye dı timotim dadiya xu rê ardım kerdên. Qıymet, temsilcara sınıf bi u dersa matematiki ra zaf hes kerdên.

Hiri xalkeynayı çı wext biameyên yoca behsê babiyânê xu kerdên; çunki babiyê hiri hemın zi qey xebat şiyi bi ğeribi. Babiyi inan zaf kotên inan vir. Hesretê zerra inan pê mektubanê babiyânê inan biyên kê. Mektubi ki babiyânê inan şırawîtên, inan ê mektubi yobinan rê wendên u pê inan biyên şa. Rocêk yo mektub ame; labelê mektub kami rê ameyo, serê zarfi dı nênsiya bı. Ino rıd ra her xalkeyna va, mo mektub mı rê ameyo. Dadiya Seher halahalaya hiri xalkeynayan ser ra, ame teber u va:

-Ina çı halahalaya şıma ya?

Xetice va:

-Yo mektub ameyo; labelê kami rê ameyo serê zarfi dı nêameyo nuştış. Ma zi nêzani mektub ê kami yo.

Dadiya Seher va:

-De mektub bidên mı, ez akeri u bıwani, ma fam bıker mektub kami rê ameyo.

Dadiya Seher, mektub akena u wanena:

“Keynaya mı ya delal! Ez zano, tı mı ra mektub pawena. Mı ro ra tu rê mektub nênuşt. Tı zaf kota mı vir. Ez verco lew nano çımanê tu yê zenginan a. Dersanê tu di serfirazi wazeno. Xalkeynayı tu zi virê mı dı yi. Inan rê zi zaf selam bıker. Merdımati u embazti zê şıma bena. Ez tiya dı timotım embaztiya şıma ya hol ra behs keno.

Keynaya mı ya delal, tı timotım keye dı dadiya xu rê ardım kena. Ez inay zano u pê inay keyfweş beno. Tı her wext virê mı dı ya. Emanetê Homayi bı u weşi ser bıman.”

Dadiya Seher mektub qedinenena u vana:

-Şıma çıra pinêkeni? Ino mektub kami rê ameyo kıfş o.

Hiri xalkeynayı oniyayi yobinan ra u peşmıriyayi.

3 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Inî hiri keynayı çıtayê yobinan î?

2. Babiye keynayan qey çıtayi şiyi şeribi?

3. Qıymet kamci ders ra zaf hes kena u temsilkara çıtayi ya?

4. Hiri keynayı çıra pinêkenî?

5. Mektub kami rê ameyo?

3 B Goreyê xu cewab bîdên persanê cêrinan

1. Şima yoyî rê çirê mektub nuştî?

2. Merdîmî ya zi embazî şima yî ki şeribi dî yî, şima inan ra seni xeber genî?

3. Wextanê peyinan dî zê veri mektubi nêusiyenî, çıra?

4. Eg şima yo mektub binuştên, şima kami rê nuştên?

3 C Hemmenaya kelimeyanê cêrinan zerreyê nuşteyê corinî dî bîvinên u pê inî kelimeyan cumleyanê neweyan binusên

■ samed ■ pi ■ her wext ■ rind ■ cuaver ■ may

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....

UNITEYA 1. EZ U KEYEYÊ XU

3 Ç

Şîma zi mektubêk binusên u embazanê xu rê bîwanên

A large rectangular area with a light green background and horizontal lines, intended for writing a letter.

ŞEWI BÊHONI

Ĝem nişka ra pêşiyeno zerra mı ra
Ez miyanê tengasi dı vin bena
Şewanê tariyan dı ez bêhon
O wext ti kuwena mı vir dayê

Tebiet beno mehzun, ez fikriyena
Pê adirê derdan ez kıl gena
Şewanê tariyan dı ez bêhon
Peli biyi zerd, bêveng o va

Kuyi mij u duman ra nêêseni
Wareyi biyi zuwa, hesretê aw anceni
Şewanê tariyan dı ez bêhon
Şifqet u verarda tu rê hesret

Tengasi geyrena zerra mı dı nımıtık
Hiş u ruhê mı raşiyayi tekutek
Şewanê tariyan dı ez bêhon
Nêwazena ez bê verarda tu çiyêk

Asiman seni ancıyayo riyê erdi
Wa desti tu zi zerra mı bîpêşi
Şewanê tariyan dı ez bêhon
Destê mı dı ğiyali çımanê tu esti

Her çi mı rê ğerib her çi mı rê nêyar
Nêmend rındiya ma dınya, her çi mı rê bar
Şewanê tariyan dı ez bêhon
Wa bîqedıyo hmi hesret, biyero wesar

4 A Kelimeyi ki ma menaya cı nêzani, ma inan museni

1. Kelimeya ki ma menaya cı nêzani, ma nuseni

.....

2. Kelime çita ana ma vir, ma ey nuseni

.....

.....

.....

3. Ma menaya kelime texmin keni

.....

4. Ma ferheng ra menaya kelime museni

.....

5. Ma pê kelime cumleyêka newe nuseni

.....

4 B Pê herfanê cêrinan yo şîira akrostiş binusên

D .....

A .....

Y .....

Ê .....

EHMEDÊ XASI

Ehmedê Xasi, serra 1867 dî nahiye-ya Hezan ê qezaya Licê dî ameyo dinya. Qıctiya xu dî babiyê xu ra dersi Qur'ani u Erebki giroti.

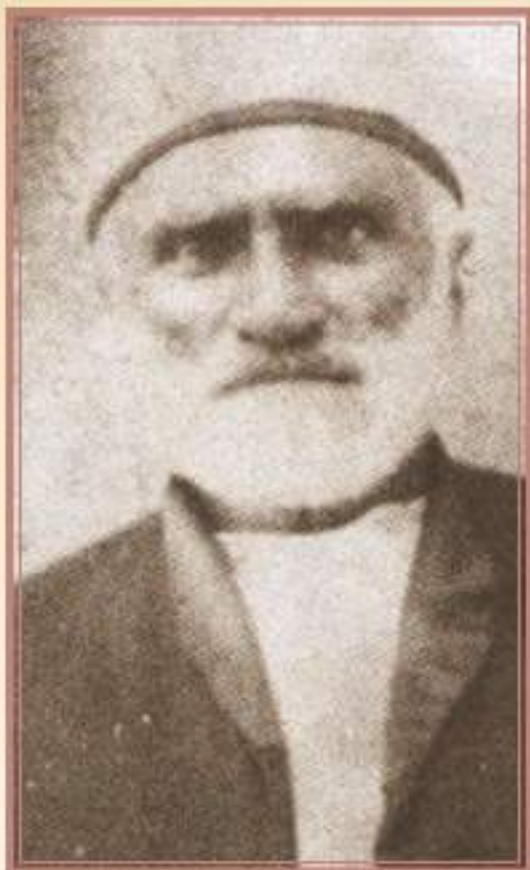
Diyarbakır dî Medresaya Mesudiye dî tehsilê xu tamam kerd u icazet girot.

Camiya Pil a Diyarbakır dî ders da u malati kerd. 1909 dî bî 12 embazanê xu surgunê Rodosi bî. Uca dî hiri serri mend.

Xasi, surgun ra pey tepiya ame Diyarbakır u mudeyêk Licê dî miftiti kerd. Dima miftiti ra istifa kerd. Seydayo pil, 1951 dî Hezan dî şî rehmet.

Ehmedê Xasi, merdimêko zanayi u alimêko pil bî. Xasi, zıwani Erebki, Tırki, Farıski, Kurdki u Zazaki hol zanayên. Ê pê mî zıwanan şiri nuşti.

Ehmedê Xasi, qey zıwanê Zazaki merdimêko zaf muhim o; çunki zıwanê Zazaki dî esero tor verin Xasi nuştö. Nameyê inê eseri Mewlidê Nebiyê Qureyşî yo. Mewlidê Xasi, serra 1899 dî Diyarbakır dî neşır biyo.

Fotograf-1

*Merheba ey sırrê subhan merheba
Merheba ey ruhê ruhan merheba*

*Merheba ey fexrê erşî merheba
Merheba neslê Qureyşî merheba*

QIYMET

Cennet binê lînganê dadiyan dî yo.
(Hedis)

UNİTEYA 1. NOTİ

UNİTEYA

Mekteb u Heyatê Mı

2.

1

Kelimeyanê cêrinan biwanen u qisey bikerên

QISIMÊ MEKTEBÎ

Laboratuvar

Salona spori

Servisa rayberi

Wadeyê muziki

Atolyeya resimi

Kitabxane

1A

Goreyê resimanê corinan cewabê persanê cêrinan binusên

1. Şîma kamci dersan dî laboratuvar şîxulnenî? Şîma laboratuvar dî se kenî?

.....

.....

.....

2. Mektebê şîma dî qey kamci sporan salon esta? Şîma kamci sporan kenî?

.....

.....

.....

3. Şîma servisa rayberî ra qey çitayî desteg genî? Şîma tiya ra seni istifade kenî?

.....

.....

.....

4. Mektebê şîma dî wadeyê muzikî esto? Şîma eşkenî kamci hacetê muzikî bîşîxulnî?

.....

.....

.....

5. Derheqê atolyaya resimî ê mektebê xu dî melumat bîdên?

.....

.....

.....

6. Şîma dora peyin semedê çitayî şîyî kitabxaneyê mektebî?

.....

.....

.....

MEKTEB DI MUNAZARA

Hesen u Wîsîfî sîmfa heştîm dî wendên. Ê wîrdî embazî yobînan bî. Piya şiyên mekteb u ameyên keye. Rocêk sîmf dî melîma înan Dîlşa vana:

-Gelê wendekaran! Ma ma aşm sîmf dî munazara vîrazenî. Behsê munazaraya ma, 'terbiyeya wendekaran dî keye muhîm o ya mekteb?' Qey ma munazara, ma dî gruban kîfş kenî. Kam qayîl o kamcî grub dî ca bigero wa vaco?

Zeyneb, Hesenî u Ehmedî va, ma wazenî 'terbiyeya wendekaran dî muhîmiya keyeyî' ser qîsey bîker.

Bedia, Elîf u Wîsîfî va, ma zî wazenî 'terbiyeya wendekaran dî muhîmiya mektebî' ra behs bîker.

Talebeyî pê mo wezîfe zaf bîyî şa. Melîma înan badê kîfşê gruban va:

-Munazara dî yo fikir, dî hetan ra munaqaşe beno. Ino munaqaşe dî her grub fikirê xu mudafa keno. Munazara dî meqset, hol ya zi xirab belikerdiş niyo, meqsedê munazara edebê munaqaşa musayiş o. Munazara dî fikiri wîrdi gruban zî muhim î.

Badê hiri heftayan wîrdi gruban xebati xu tamam kerdî. Hmî wextê munazara bî. Wîrdi gruban salona mektebi dî cayê xu girot. Juri zi cayê xu dî ronîşt. Melîma inan Dilşa va:

-Ez, şîma hemî rê teşekur kena. Şîma zani ma qey munazara ameyî yoca. Ez bawer kena ma eyro yo munazaraya weş temaşa kenî. Temsilkarê her grub, eşkeno mewzuyê xu ser 15 deqîqayî qîsey bikero. Verco temsilkarê gruba verin Hesen qal keno. Hesen, kerem biker!

Hesen wîrzeno u destpê qîsey keno:

-Gelê melîman u embazan, şîma heme xeyr ameyî. Ez şîma rê teşekur keno, gruba bin rê zi serfirazi wazeno. Ez îna munazara dî terbiyeya wendekaran ser muhimiya keyeyî ra behs keno. Goreyê ma terbiyeya tutan keye dî destpê kena. Musayîşê ede-

ban, mekteb ra ver keye dı destpê keno. Ina terbiye zi dadi u babi dani. Ê insani ki keye dı edebi ser çiyêk nêmusayi, terbiye u tedrisatê inan baciyo zaf benî zehmet. Melîmi tor holi, dadi u babi yi. Qıci terbiyeya verin dadi u babiyê xu ra geni. Qıci, verê destê dadi u babiyê xu dı çıyanê muhiman museni. Seba may qey yo qıci, keyeyê eyi zaf muhim o.

Melîm, inê melumati ser gruba yoyin rê teşekur kena u vana:

- Ma inka zi goştariya temsilkarê gruba dıym Wısfı keni. Kerem bıker, Wısfı! Wısfı, melîma xu rê teşekur keno u vano:

- Ez ina munazara dı terbiyeya wendekaran ser muhimiya mektebi ra behs keno. Tedrisat u terbiye; ancax mekteb dı yeni dayiş. Mekteb dı terbiye u tedrisati ser yo sistem esto, yo plan u program esto u materyali tedrisati esti. Ê xesleti ki ma mekteb dı museni, ma nêşkeni inan keye dı bîmus. Ma mekteb dı embazanê neweyan şınasneni. Ma muhimiya embazti fam keni. Ma embazan dır hol raviyarnayiş museni.

Qıseykerdışê Wısfı ra pey melîma inan her dı gruban rê teşekur kerd u va:

-Terbiyeya wendekaran ser hem keye hem zi mekteb muhim i. Ini wırdi besteyê yobinan i. Terbiye nê teyna keye dı bena nê zi teyna mekteb dı. Hem keye hem zi mekteb mo xısus dı zêpi yi. Terbiye, keye dı destpê kena u mekteb dı dewam kena.

Juri peyniya munazara dı gruba ki biya serfiraz, xela da cı u heme talebeyan rê teşekur kerd.

2 A Goreyê nuşteyî cewabê persanê cêrinan binusên

1. Talebeyî kamci mewzu ser munazara kenî?

.....

.....

2. Munazara çîta ya, çî semed ra viraziyena?

.....

.....

3. Gruba verin munazara di çîta mudafa kena u vana se?

.....

.....

.....

4. Gruba diyin qey mewzûya xu se vana?

.....

.....

.....

5. Melîma wendekaran peyniya munazara di çîtayî ra behs kena?

.....

.....

.....

6. Juri peyniya munazara di se kerd?

.....

.....

2 B Kelimeya munazara çîta ana şîma vir, binusên

2 C

Cewabê persanê cêrinan goreyê 5Ç u 1K binusên

Salona mekteb di çita viraziya?

Cewab

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ç

Munazara çira viraziya?

Cewab

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ç

Munazara ça di viraziya?

Cewab

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ç

Munazara çi wext viraziya?

Cewab

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ç

Munazara çi qeyde viraziya?

Cewab

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ç

Munazara benateyê
kami di viraziya?

Cewab

.....
.....
.....
.....
.....
.....

K

2 Ç

Şima zi mewzuyê "Qey serfirazi aqıl muhim o ya xebat muhim a" ser yo munazara tertib bikerên

Gruba yoyin:

Gruba diyin:

ÇARE

Cemal melimêko teqawit bî. Zaf dewan, qezayan u şaristanan dî melimti kerd bi; labelê talebeyi, çirê virê ey ra nêşiyên. Hesretê talebeyan ver şino verê mektebêko gird dî banêk geno. Her roc balkon ra oniyayên baxçeyê mektebi ra u talebeyi temaşa kerdên. Pê mekteb u talebeyan zaf şa biyên; labelê ma şayi u keyfweşiya ey zaf dewam nêkerd. Çunki qifleyêkê talebeyan her roc yeno, binê balkonê ey dî qêri u nali keno. Tabeleyi yobinan dî munaqaşa keni, zırar dani doruver u dormaleyê banê melimi keni lêşın.

Ino hal mudeyêk dewam keno. Melimo teqawit bî ino weziyet beno tal, xu bî xu vano, 'Ez gerekî ma meselaya çetin safî bikeri.' A şew zaf fikriyeno u yo çare vineno.

Şewa tari ra pey sersıbayi diyeno. Melimo teqawit pe vengê mirçikan u dikan wirzeno. Arayi keno, dıma şino balkon dî ronışeno u baxçeyê mektebi temaşa keno. Mudeyêk ra dıma qifleyêkê talebeyan heyna yeno u binê balkon dî munaqêşe keno. İnan ra têki zi dormale keni xusın.

Melimo teqawit balkon dî ino hal pê qehir temaşa keno. Dıma cayê xu ra hêdi hêdi wirzeno pay. Solanê xu keno pay u şino cayê talebeyan. Melimo teqawit heme talebeyan doruverê xu dî arêdano u vano:

-Gelê talebeyan! Şıma heme zaf hol i. Ez her roc ina balkon ra oniyeno şıma ra. Şıma heme zaf

hol kay keni u keyf geni. Ez wazeno şıma her roc biyeri u doruverê banê mı dı kay bıkeri. Wext ez zi serranê şıma dı bi, mı zi qêri u nali kerdên. Şıma qıctiya mı, ani mı vir. Eg şıma her roc biyeri tiya dı qêri bıkeri, ez her roc 10 lira dano şıma.

Talebeyi zaf beni şa u heme mo vate zerr ra qebul keni. Her roc diyeni ari u yeni doruverê banê melımı dı qêreni, munaqêşe keni u doruvere bani keni xusm. Melım zi her roc 10 lira dano talebeyan.

Ino weziyet heftêyêk dewam keno. Melımo teqawıt yeno cayê talebeyan u inan ra vano:

-Gelê talebeyan şıma zi hol zani ki cuyayış zaf zor o. Her çi biyo vay. Tiya ra pey ez wazeno 5 lira bıdı şıma.

Ino hal, weşê talebeyan nêşımo. Inan ra têkı binêk vengê xu keni berz; labelê heyna zi qebul keni. O roc ra pey hina tay keni qêri u nali. Çend teni zi hını oca niyeni.

Benate ra çend roci viyereni. Melımo teqawıt veng dano talebeyan, heme yeni pêser. Melımo teqawıt vano:

-Qıcı mı, destê mı dı zaf pereyi nêmendı. Zerra xu tal mekerên. Tiya ra tepiya ez nêşkeno 5 lira bıdı şıma. Ancax ez eşkeno 1 lira bıdı şıma. Şıma qebul bıkeri ez şa beno.

Ina qala melımê teqawıtı weşê talebeyan nêşıma. Inan ra yoyi va:

-Xalo! La xeyr a ma samedê 1 lira yeni hundêk kar u gure keni. Ez hını niyeno.

Dıma ê binan zi yo bı yo vateyê xu va u heme uca ra şıyi. Talebeyi o roc ra pey hını ê heti ser nêşıyi. Melımo teqawıt zi mo derd ra xelisiyeno.

Çirê xu vira mekerên, qey her derdi yo çare esta.

3 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Cemal ça ra teqawit biyo?

.....

2. Cemali ça di melimti kerda?

.....

3. Melimo teqawit çi ra nızdiya mektebi di ban geno?

.....

4. Talebeyi binê balkon di se kenî?

.....

5. Melimo teqawit qêri u muşeqetiya talebeyan ra seni xelisiyeno?

.....

3 B Pê kelimayanê cêrinan cumleyanê neweyan binusên

Teqawit: .....

Safikerdiş: .....

Melimti: .....

Doruver: .....

Munaqêşe: .....

3 C Cumleyanê nimcetan pê kelimeyanê cêrinan dekerên

Her roc   şayi u keyfweşi   qêri u nali   hêdl hêdl   veng dano

1. Qifleyêkê talebeyan her roc yeno binê balkonê ey di ..... keno.

2. Talebeyi ..... diyeni ari u yeni doruverê banê melimi.

3. Melimo teqawit ..... talebeyan u ê heme yeni pêser.

4. Labelê ma ..... zaf dewam nêkena.

5. Dima cayê xu ra ..... wirzeno.

USMAN EFENDIYO BABIC

Usman Efendi, serra 1852 dî qezaya Urfa Siwereg dewa Bab dî ame dinya. Miftiyê Siwereg Zulfikar Zuhti Efendi het wend. Serra 1882 dî icazet girot u mudeyêk memurti kerd. Usman Efendi, serra 1905 dî mergê Miftiyê Siwereg Zulfikar Zuhti Efendi ra pey bî Miftiyê Siwereg u 24 serri mo wezife dî mend. Usman Efendiyê Babici, 23 Edar 1929 dî wefat kerd. Babic, Siwereg dî defin bî.

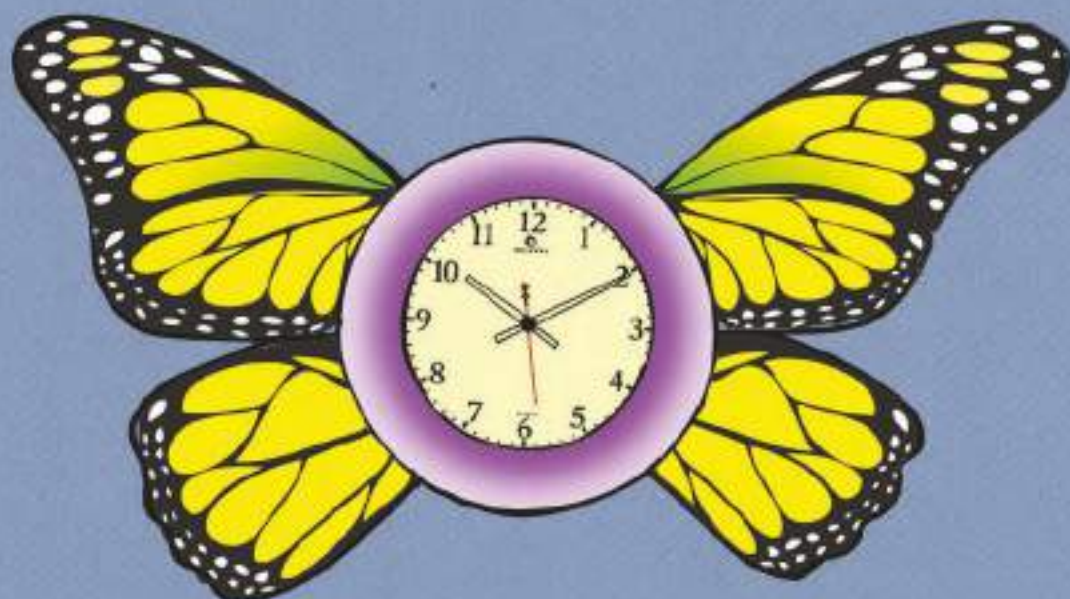
Usman Efendi alimêko namdar bî. Ê zıwani Erebki, Farski, Tırki u Zazaki zanayên. Usman Efendi, Zazaki ra zaf hes kerdên. Ê xutbe u weezanê xu dî Zazaki qısey kerdên.

Zıwanê Zazaki dî eserê dıym hetê Usman Efendi ra ameyo nuştış. Nameyê eserê Babici, Biyişê Peyxemberi yo. Zıwanê Zazaki dî eserê dıym zi zê eserê verini, bî şeklê mewlid dî ameyo nuştış. Mewlido ki Usman Efendi serra 1903 dî nuştış, dora verin serra 1932 dî Şam dî neşır biyo.

Fotograf-2

MUHIMIYA WEXTI

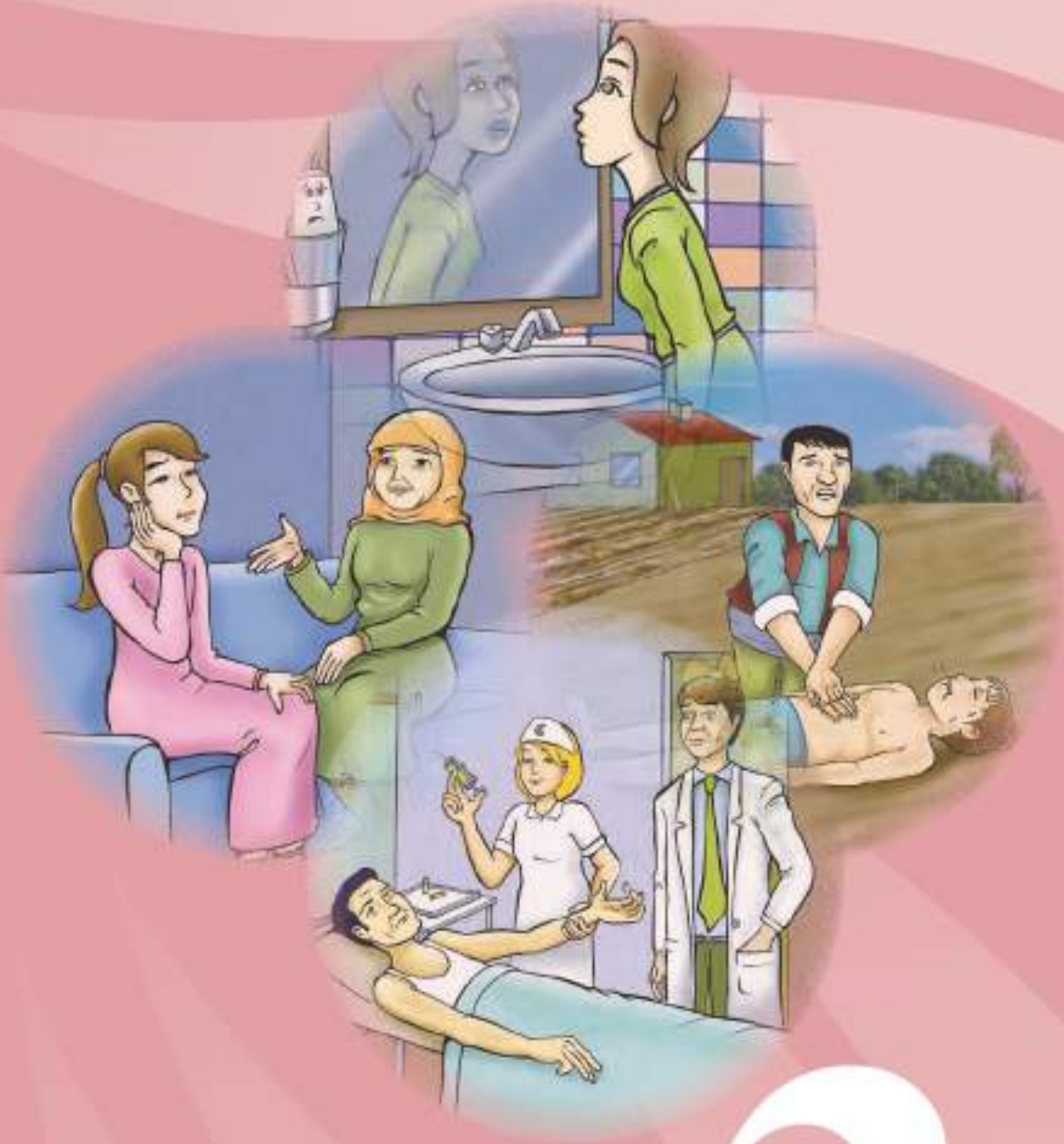

Gureyê wexti, paşayê texti.
(Vateyê verinan)

2. NOTI

UNİTEYA 2. NOTİ

UNİTEYA

Beden u Sıhet

3.

1

Nuşteyê cêrini bîwanên

ŞİRETÊ FIRÇEYÊ DINDANAN

Zinet, keynayêka muşeqet bi. Pakiya xu rê diqet nêkerdên. Kinci ay, sare u çimi ay timotim lêşin bi. Her çi ra wet çirê mîqatê dindananê xu nêkotên. Dindani xu nêşitên, firçe nêkerdên! Şewêk, dadiya ay vana:

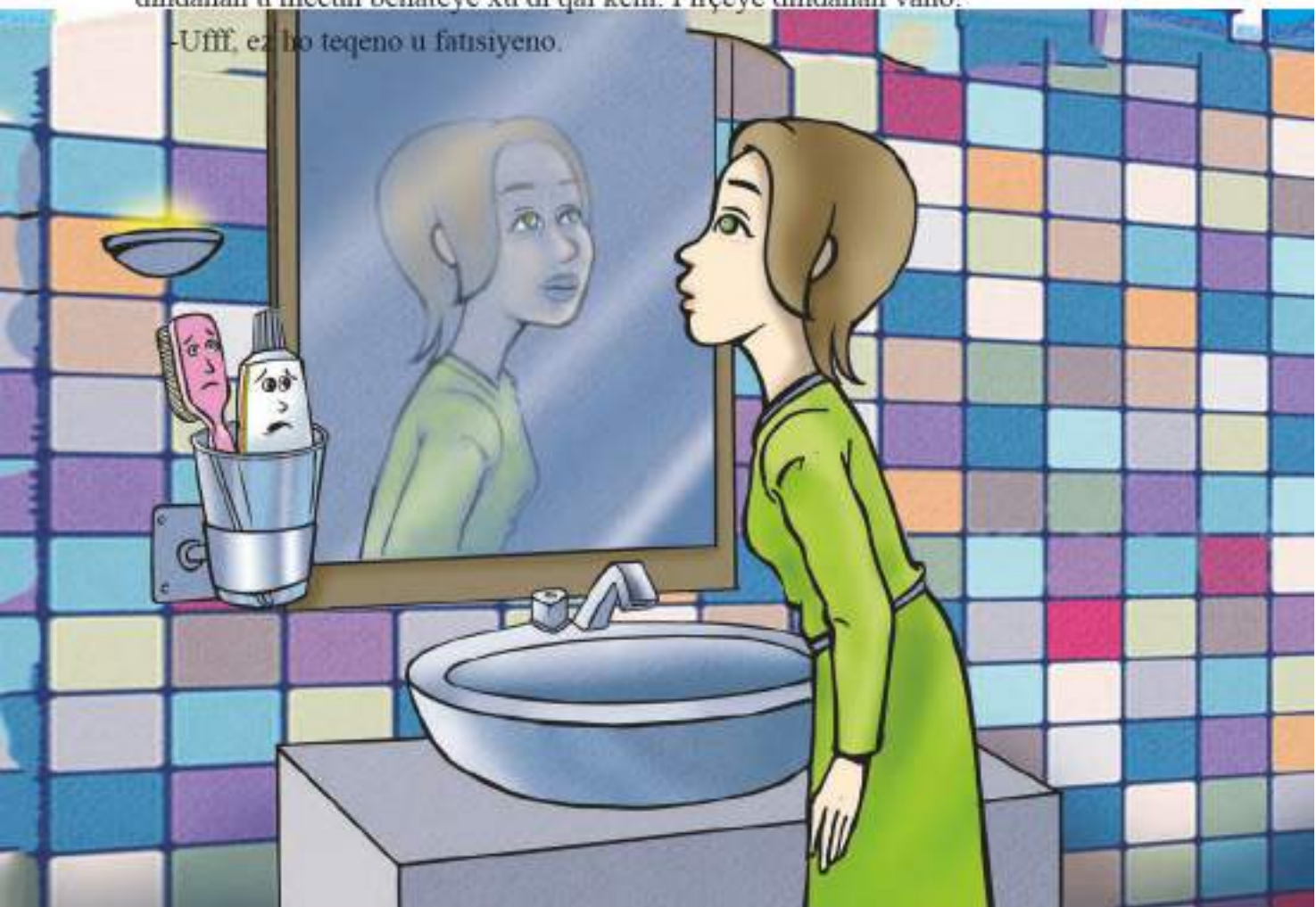
-Keynaya mi, de wirz we dindananê xu firçe biker!

Zinet, xu muriznena u bêzerr vana:

-Temam dayê! Ez ha şina dindananê xu firçe kena.

Zinet wirzena u şina lawabo. Destê xu erzena firçeyê dindanan u mecuni; labelê firçeyê dindanan u mecuni tepiya nana ru u şina zerre. Wext Zinet şina zerre, firçeyê dindanan u mecun benateyê xu di qal kenî. Firçeyê dindanan vano:

-Ufff, ez ho teqeno u fatisiyeno.

Mecun vano:

-Se biyo, tı çıra hına qehıriyeni?

Fırçeyê dındanan vano:

-İna keynaya muşeqet, mı qet nêşıxulnena. İno rıd ra mikroban miyanê miyanê mı dı alıng vıraşt. De bionı seni pê mı xax kenı. Hını ez mikroban ra nêxelsiyeno. Her het ra ez miyanê xus mus dı mendo.

Mecun:

-Ê, mı mikrobi diyi. Willê ez qey tu zaf decawo; la mı dest ra çik niyeno. Mı zi nêşıxulnena. Hetê Homayı ra ê bini dındananê xu fırçe kenı u ez zi şabeno.

Fırçeyê dındanan:

-Eger, qet çı kes zi tu nêşıxulno, reyna qey tu tengasiyêk çin a. Tı, ho zerreyê fiş dı yi, qapaxê tu zi esto. Seba may mikrobi nêşkeni duşê tu ra raviyeri. Zinet qet nêoniyena mı ra, bionı mı ra, ez biyo alıngê mikroban. Ez taba rê nêbeno. Eger insani bızani, wezifeyê mı zaf muhim o. İnsani pê mı dındananê xu pak kenı; labelê bê tu, ez çiyêk rê nêbeno!

Mecun vano:

-Tı meoni ez ho zerreyê fiş dı yo; labelê ez zi zaf bumani buy kuwena mı. Eger buy bıkuwero mı, ez hını çiyêk rê nêbeno.

Fırçeyê dındanan:

-Hala hala, mı hına nêzanayên! Eger buy bıkuwero tu se beno?

Mecun:

-Eger mudeyê şıxulnayişê mı bıviyero u buy bıkuwero mı, ez hını nêşkeno dındanan bıpawı. Tı pawıtış caverd, ez pê halo xerıpiyayi zırar dano dındanan.

Fırçe:

-Ez zaf eceb mendo! De vac, tarixê şıxulnayişı çıta wo?

Mecun:

-Qey her çi yo tarixê şıxulnayişı esto u zerreyê mê wexti dı tera istifade beno. Eger mudeyê şıxulnayişê inan bıviyero, ê çiyi zê mı buy dani, puyeni u zırar dani insanan.

Fırçe:

-Qey mi melumatan, ez tu rê teşekur keno; labelê Zinet inan nêzana! De bionî ma wırdî zî seni rınd u rengin î.

Mecun:

-Zê tu wa; la ma dest ra çik niyeno. Dadiya Zinet zî may zana; la Zinet vateyê ay nêkena. Hem dındani Zinet zî zaf qehıriyeni. Zinet o roc riyê xu şitên, ez çî bıvini! Heme dındani ay lêş ver bibi zerd.

Fırçe:

-Çıra?

Mecun:

-Weri ki faydeyê inan reseno bedenê insani, Zinet ê weran nêwena. Timotim çikolata wena, qola zî şimena. Dıma zî dındananê xu nê şuwena u nê zî fırçe kena. Seba may dındani ay beni zerd u nêweşi kuwena dındanan.

Fırçe:

-Dadiya Zinet, mo hal ser timotim keynaya xu şiret kena; la a goştariya dadiya xu nêkena. De vac, qıcı aqılı goş nêdani vateyê dadiyanê xu ser?

Mecun:

-Ê, hma wa!

Fırçe:

-Zinet hni bîwazo zi nêşkêna mî bîşixulno; çunki mikroban heme cayê mî giroto. Gereka a, xu rê yo fırçeyo pak u newe bigero.

Mecun:

-A eşkena mî ra istifade bikero; labelê hma şiyero, Zinet goş nêkırwena mî ra zi.

Qala inan pê vengê Zinet biriyena. Zinet pê bermî kuwena zerre:

-Dayê, dayê! Tî ha ça dî ya? Dîndani mî zaf deceni. Dîndani mî hni nêbeni weş?

Mecunê dîndanani, fırçeyi ra vano:

-Tu di! Hmi dîndanane ay zi sare wedarto; çunki hê puyeni.

Fırçe:

-Zerra mî qey Zinet zaf deca! Homa zano dîndani ay çendêk deceni. Tî vineni Zinet seni bermena; eger merdim dîndanane xu bîşuweru u fırçe bikero, dîndani cî nêdeceni u puç nêbeni. Ez vano qey Zinet tiya ra pey dîndanane xu fırçe kena.

Mecun:

-Ez zi hma fikiriyeno; eger Zinet tiya ra pey zi dîndanane xu fırçe nêkero, hni çareyê cî çin a, dîndani ay kuweni.

1 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Zinet keynayêka senin a?

.....

2. Firçeyê dındanan çira qehriyeno?

.....

3. Mecunê dındanan çira beno şa?

.....

4. Eger mudeyê şıxulnayişê mecuni bıviyero, se beno?

.....

5. Eger merdım dındananê xu firçe nêkero, peyni dı se beno?

.....

1 B Goreyê xu cewabê persanê cêrinan binusên

1. Şıma nuşteyê corini ra çıta fam kerd, binusên.

.....

.....

.....

2. Şıma seni mıqatê dındananê xu kuweni?

.....

.....

.....

3. Gereka merdım dındananê xu seni firçe bıkero?

.....

.....

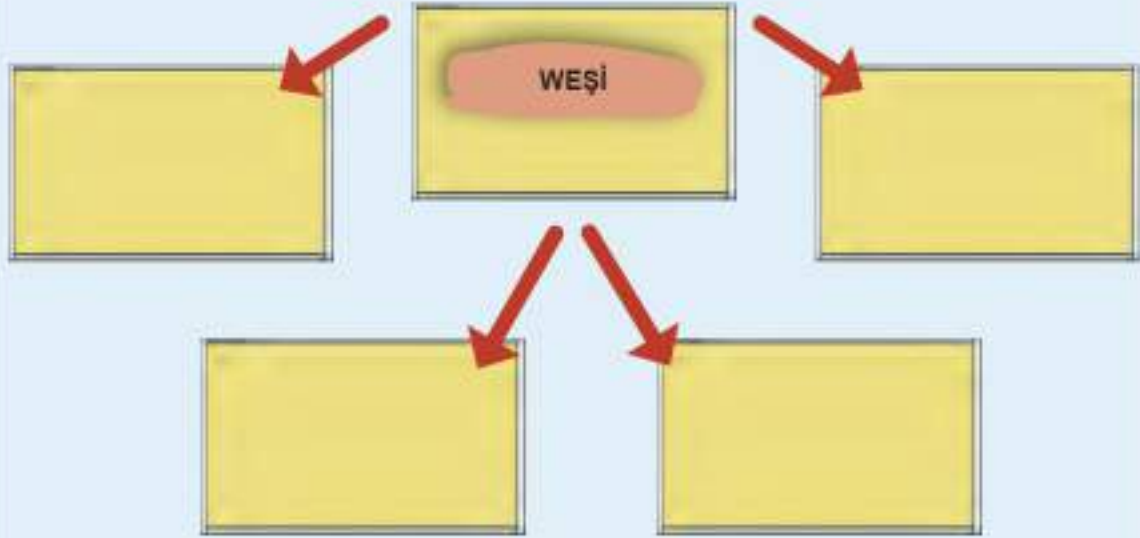
.....

.....

1 C

Kelimeya weşi çita ana şima vir, binusên

1 C

Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

Weşê mî nêşî, çunki: .....

.....
 .....
 .....

Weşê mî şî, çunki: .....

.....
 .....
 .....

Nameyê nuşteyi

Sernuşte derheqê nuşteyi di
 melumat dano/nêdano, çunki: ...

.....
 .....
 .....

Sernuşteyê mî: .....

.....
 .....
 .....

1 D

Kelimeyi ki ma menaya cı nêzani, ma inan museni

Kelimeya cêrin çita ana şima vir, bîmusên

Lêşin

.....

.....

.....

Menaya kelime texmin bikerên

.....

Ferheng ra menaya kelime bîmusên

.....

Pê kelime cumleyêka newe bîmusên

.....

Kelimeya ki şima menaya cı nêzani, bîmusên

.....

Menaya kelime texmin bikerên

.....

Ferheng ra menaya kelime bîmusên

.....

Pê kelime cumleyêka newe bîmusên

.....

HOLİ HOL A

Wextêk yo dew dı yo cıtyero feqir cuyayên. Nameyê cıtyeri Fleming bı. Ino cıtyer amnan her roc wiye u zengenyê xu geno u şino hêgayê xu. Cıtyer, hêga dı heta şan xebitiyeno. Rocêk wext hêgayê xu dı xebitiyayên, cayêko nızd ra vengê yo qêri u wari yeno goşê ey. Cıtyer cad wıyeyê xu şeqineno u hetê vengi ser vazdeno. Fleming lezabez reseno cayê vengi, çı bıvino! Oniyeno ki yo qic ho miyanê goli dı yo u tay mendo bıfatsıyo. Cıtyer lezabez pê cılan, xu erzeno miyanê aw u qici tera veceno.

Mudeyêk ra pey qic arqıliyeno xu. Cıtyeri rê teşekur keno. Cıtyer mereq keno u vano:

-Mı çirê ti nêdi. Tı lacê kam i, ti ça ra ameyi tiya?

Qic vano:

-Apo ez tiya ra niyo. Nameyê mı Churchill o. Ez, dadi u babiyê xu dir semedê tetili ameyo tiya. Ma o pansiyono cêrin dı maneni. Eyro zaf germ bı, ez zi ay ra ameyo tiya asnaw bikeri.

Cıtyer Fleming, Churchill rê nesihet keno, ey ray keno u dima heyne şmo hêgayê xu di xebitiyeno. Nızdê şani kar u gureyê xu veradano u keyeyê xu ser şmo. Duri ra vineno ki wesayitêk verê banê ey di vınderta. Mereq keno, lınganê xu darenno we u lezabez reseno verê banê xu. Berê wesayita vay u newe abeno u merdımêko zengin cı ra yeno war.

Merdım selam dano u vano:

-Fleming kam o, keyeyê ey mo yo?

Cıtyer selamê ey geno u vano:

-Fleming ez o, la xeyr a?

Merdım vano:

-Ez babiyê Churchill o. Tu eyro lacê mı merg ra xelısawo. Mı va ez biyeri tu bışınasni, tu rê teşekur bıkeri. Ez wazeno mi pereyan bıdı tu.

Cıtyer vano:

-Ez qet mi pereyan qebul nêkeno. Kam bıbên zê mı kerdên; la tı vani qey insanti merda.

A lehza dı lacê cıtyeri yeno inan het. Merdım perseno:

-Fleming, mo lacê tu yo?

Cıtyer vano:

-Ê lacê mı yo. Nameyê ey zi Aleksander o.

Merdım vano:

-Fleming, ez tu ra çiyêk vano; labelê qebul bıker. Tı lacê xu bışıraw mı het, ez ey bıdı wendış. Ez bawer keno ki eg Aleksander bıwano, faydeyê ey reseno insanan.

Fleming pê keyfweşi vateyê merdımı qebul keno.

Aleksander o roc ra pey şıno cayê merdımê zengini u destpê wendış keno. Tehsilêko hol ra pey beno toxtor. Aleksander çend serran ra dıma ilacê penisilin vırazeno. Pê mê ilaci heme dınya, nameyê ey şınawena.

Gureyê Homayi a serr, lacê merdımê zengini zature beno. Seni beno weş? Pê penisilin.

2 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Cıtyero feqir ça di cuyeno?

.....

2. Nameyê lacê cıtyeri çita yo?

.....

3. Cıtyer kami fatısiyayiş ra xelısno?

.....

3. Lacê cıtyeri pey çitayi dinya di beno namdar?

.....

5. Lacê merdımê zengini zature ra seni xelısiyeno?

.....

2 B Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Ina hikaye di çitayi ra behs beno?

.....

.....

.....

2. Qehremani ma hikaye kam i?

.....

3. Hikaye kamci cayan di viyere?

.....

.....

4. Şıma ma hikaye ra çita fam kerd?

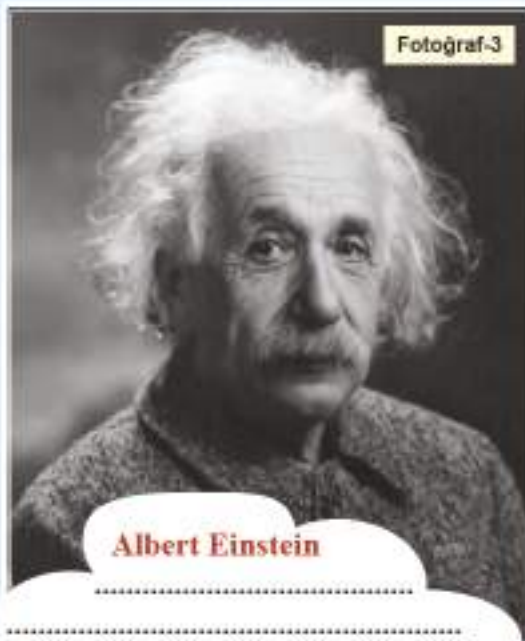
.....

.....

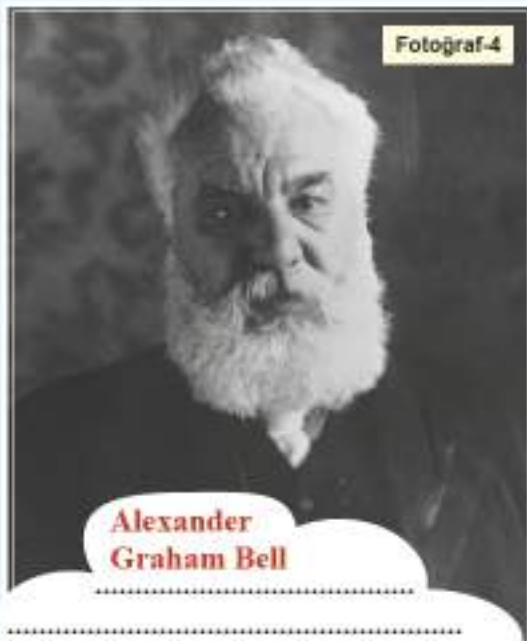
.....

2C

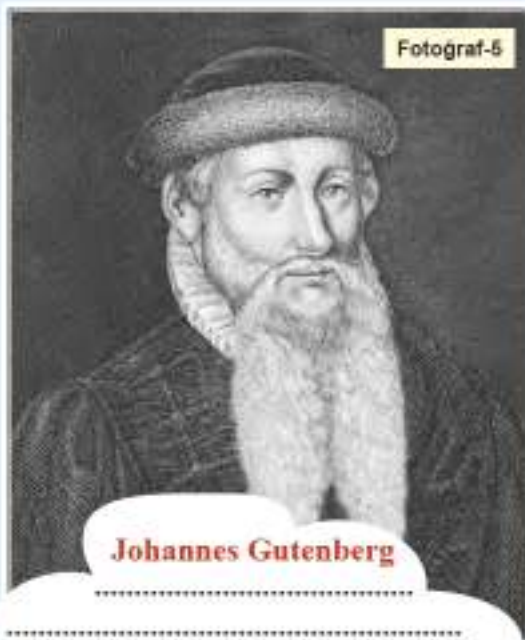
Merdimi cêrini pê çî xebatanê ilmi dinya dî biyi meşhur binusên?

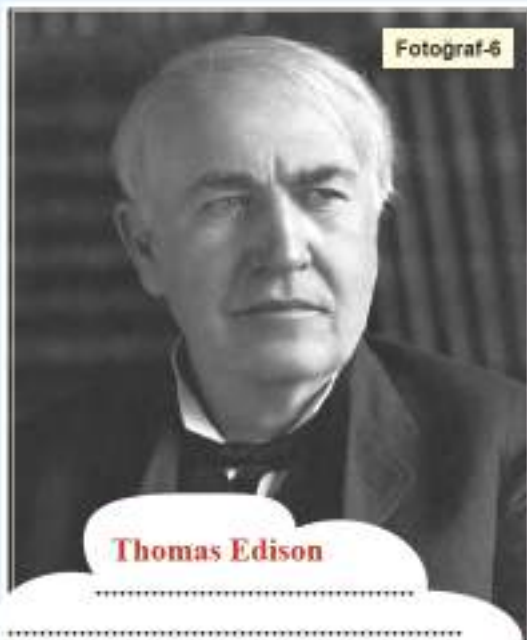
Albert Einstein

**Alexander
Graham Bell**

Johannes Gutenberg

Thomas Edison

İBNI SİNA

Nameyê ey Ebu Eli İbni Sina yo u welatê Belx ra yo. Şarê welatanê roca-wani, ê pê nameyê Avicenna zani.

İbni Sina, serra 980 dı Afsan dı ameyo dinya. Afsan, Buhara ra nızd a. O qctiya xu dı Quran museno. Alım u zanayanê dewrê xu ra dersi mentiq, felsefe u tib giroti. Wext 20 serre bı şı şaristanê Herezmi u mudeyêk koşkê şahı dı mend. Tiya dı ders da u toxtori kerd. Seba xebatanê ey meqamê we-zirti diya cı.

Mudeyêk ra pey rıdê çend nuşte-yan ra wezife ra geriyeno u mudeyêko kılm hepıs dı maneno. Toxtorê pili ser-ra 1037 dı Hemedan dı wefat kerd.

İbni Sina; edebiyat, felsefe, mentiq, kimya, astronomi u tib ser alimêko

pil bı; labelê o, bı xısusiyet pê xebatanê tib yeno zanayış.

Çend xebati muhimi ê İbni Sina mênê yi:

- Nêweşiya suric tesbit kerda.
- Nêweşiya şeker dı tesirê şekerê destaw tesbit kerda.
- Mikrob keşif kerdo.
- Emeliyat ra ver narkoz dora verin ey şıxulnawa.

İbni Sinayi bı xısusiyet derheqê tib dı kitabi zaf muhimi nuşti. Kitabê Qanunê Tıb, şerq ra heta gêrb bı seserran universiteyan dı dıya wendiş.

Resim-1

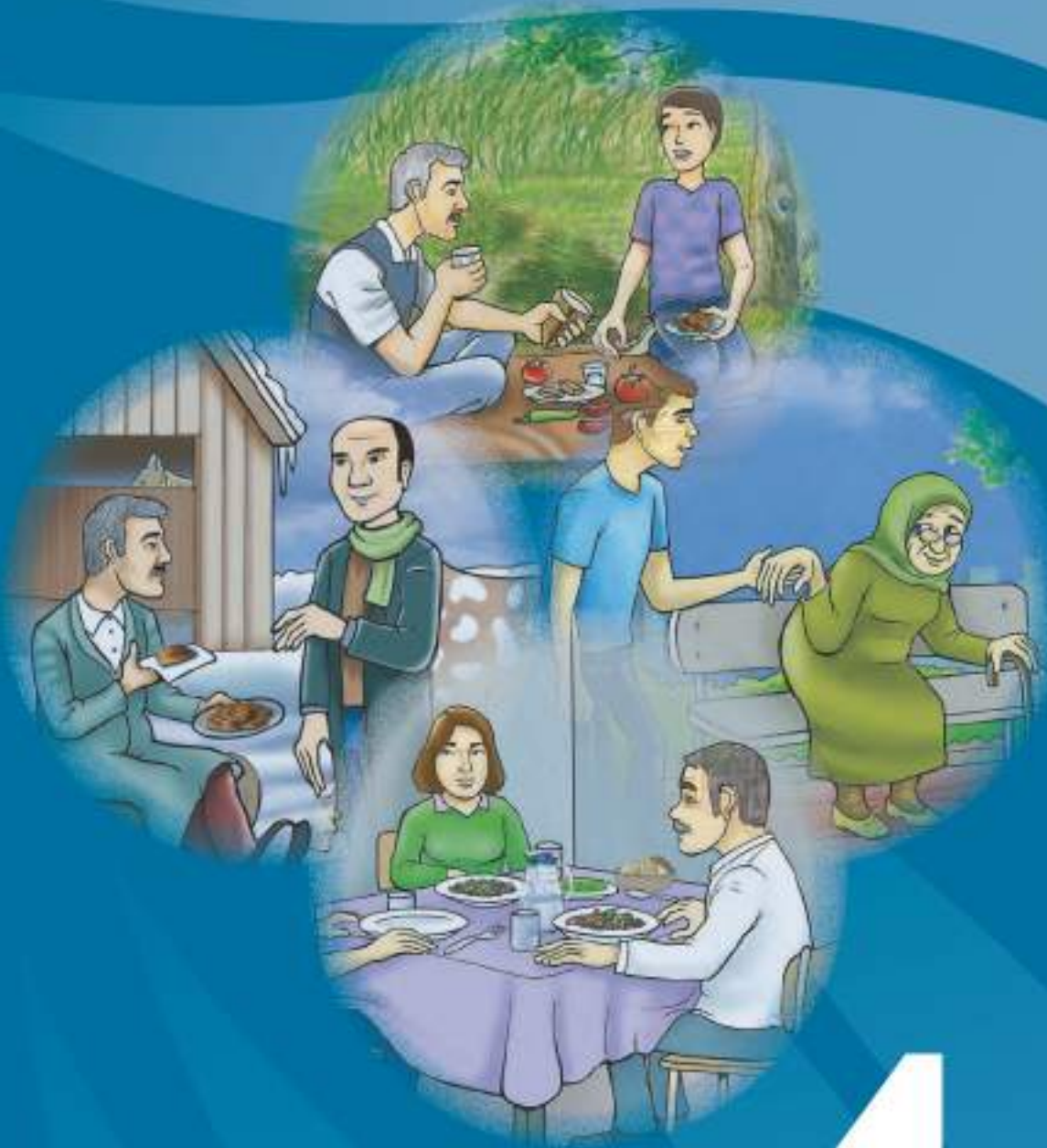
QIYMETÊ WEŞI

Nêweşi ra ver qiymetê weşiya xu bızan.
(Hedis)

UNITEYA 3. NOTI

UNİTEYA

Wer u Şimitiş

4.

QISMET

Dewêk dî yo babi u lacê ey, sêrsıbay wırzeni we u şını merga xu dî vaş çineni. Babi vaş çineno, lacê ey zi dıma keno patil.

Babi u lacê ey germê amnani ver heta nimroc xebitiyeni u xu ser kuweni. Wırdi zi kuweni areqî ser. Hem zaf qefiliyeni u hem zi beni vêşan. Nızdiya nımacê nimrocî, şını binê yo valyer dî ronîşeni u arısiyeni. Lac, şalaga zoda ano u akeno. Şalaga zoda ra nan, wer u tasêk zi helaw veciyena. Babi u lac keni ki nan bıweri, dêstır durî ra yo merdımî vineni. Merdım zi hesiyeno inan u hetê inan ser yeno. Babi wext vıneno ki merdım yeno reseno inan lacê xu ra vano, tasa helaw bıda kışt, wa merdım şiyero ma hema weni. Lac zi vateyê babiyê xu keno u tasa helaw erzeno binê patila vaşî.

Merdım yeno cayê inan dî ronîşeno. Babi, lac u merdım, wer weni u sohbet keni. Merdım nızdiya saetêk cayê inan dî ronîşeno. Dıma wırzeno, xatır wazeno u şıno.

Wext merdım şıno, babi lacê xu ra vano, de a tasa helaw bıyar ma bıwer. Lac nata geyreno weta geyreno xu ser kuweno; labelê helaw nêvineno. Tı vanî helaw bi run şî adır.

O roc heta şan xebitiyeni, dor dor nata weta oniyeni, labelê reyna zi helaw nêvmeni. Babi u lac merg çineni, nani peru u vaş anî keni vaşyer, labelê tasa helaw nekewena teber.

Payiz yeno viyeren ra, zimistan yeno, vor varena. Babi rocêk heyne sêrsıbay wirzeno we, pa lacê xu şino axor. Babi teber dı donga vırazeno u vano ez vaş biyari donga dı afini. Şino vaşyer ver, destê xu erzeno girze u kaş keno. Babi wext miyanê vaşyer ra girze veceno vengêk veciyeno u çikêk gımeno erd ru. Babi u lac oniyeni erd ra, çi bıvini! Amman miyanê vaşi dı hundêk geyrayi bi, xu ser koti bi; labelê tasa helaw nêdi bi, mka zi tasa helaw xu bi xu kot verê lınganê inan.

Babi u lac oniyeni eg helaw biya wişk u zeliqiyaya tas ru. Babi erd ra tas geno u pa girze xu dır beno verê axori. Girzeyê xu beno donga, vaşê xu donga dı afineno. Axor ra dewarê xu verdeno ra u ano donga ser.

Babi u lac kışta donga dı ronışeni u tasa helaw keni xu dest a, niyet keni ki parçeyêk pa bıkeri u bıweri, oniyeni eg heyne eyni merdım ho cor ra yeno. Aqlê babi o wext yeno sareyê ey. Ina dor venda merdımı dano u merdım yeno inan het. Babi merdımı ra vano, hal mesela ina ya. Amman wext ma vaş çinayên ma tasa helaw miyanê zodaya ma dı bi. Ma tı dı u ma tas da kışt. Ma va, tı şini ma hema helaw weni; labelê tu ra pey helaw bi vin, ma nata weta geyrayi; labelê ma nêdi, heta cyro zi vinbiyayi bi. Madem tı zi heyne helaw ser ameyi, ma helaw dı rızqê tu zi esto. Babi, lac u merdım ronışeni, piya helawa xu weni.

1 A Goreyê nuşteyi qey cewabanê cêrinan persan binusên

1. .... ?

Babi u lac, merg dı vaş çineni.

2. .... ?

Şalaga zoda ra nan, wer u tasêk helaw veceni.

3. .... ?

Babi lacê xu ra vano, tasa helaw bıda kışt.

4. .... ?

Babi, lac u merdım piya nan weni.

5. .... ?

Babi u lac geyreni, labelê helaw nêvineni.

6. .... ?

Babi u lac zımıstan miyanê vaşi dı helaw vineni.

7. .... ?

Babi, lac u merdım piya ronışeni u helaw weni.

1 B Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Goreyê şıma babi u laci wext helaw nımt, çiyêko raşt kerd yan gelet?

.....
 .....
 .....

2. Hernda babi u laci dı şıma bıbên, şıma se kerdên?

.....
 .....
 .....

3. Şıma vateyê “herkes rızqê xu weno” ra çıta fam keni, binusên.

.....
 .....
 .....

1C

Pê kelimeyanê cêrinan cayanê vengên dekerên u cumleyanê neweyan binusên

zoda

gırze

vaşyer

axor

helaw

vaş

merg

valyer

şalag

donga

..... **Merg** ..... cayo ki beno zergun u tede vaş yeno.

Merga pirikê mî dî awêka serdîn veciyena.....

..... cayo ki zimistan tede vaş diyeno heywanan.

..... cayo ki tede dewar weye beno.

..... wero ki qê rayiro duri u xebat beno hedre.

..... çiyoyê ki mergan dî yeno çiyayîş u zimistan diyeno dewari.

..... baro ki pê paşt yeno kırıştîş.

..... dara ki cayo awzin dî yena u vêrsiya cî weş a.

..... cayo ki tede gırzeyî vaşî erziyayî pêser.

..... şironeyêka pê aw, şeker, run u ardan viraziyena.

..... pê patilan pêserestîş viraziyeno.

2

Weri cêrini çî qeyde vîraziyeni, binusên

Potîş

Girênayîş

Xaşelnayîş

Qilênayîş

Viraştîş

Surkerdîş

	Potîş	Girênayîş	Xaşelnayîş	Qilênayîş	Viraştîş	Surkerdîş
Nan						
Hak						
Zerbet						
Kinger						
Goşt						
Kartol						
Xoşaw						
Sung						
Şit						
Mase						
Kufta						
Gêrm						

ALICAN U BALICAN

Yo şaristan dî yo lac cuyeno. Nameyê inê laci Alican o. Alican qic o; labelê qicêko hurmetkar u ardîmkar o. Mehlaya ey dî çî feqiri u desttengi bibi, inan rê ardîm keno. Mehla dî herkes ey, pê mo kurm şinasneno u Alicani ra zaf hes keno.

Alican hol u weş o; labelê kurmêkê ey esto ki qet weşê dadi u babiyê ey nêşino: Wer vicinayîş.

Dadiya Alicani ciya ciya weran pocena; labelê Alican, riyê xu murîznenno, eğleb inî weran nêweno. Dadi u babiyê cî her wext tera vanî:

-Lacê mi, tî qey hîna keni? Merdûm gereka wer nêvicno! Heme werî nimeti Homa yî. Wero ki yeno ma ver, gereka ma bîwer u şikîr biker.

Alican wişka xu geno u vano:

-Nê, ez nêweno!

Alican çirê balicana siya nêerzeno xu fek. Eg bîzano o roc sîfre dî balicana siya esta, xu çiqîznenno u vano:

-Dayê, tî reyna balicana siya pota?

Ino vate dadiya ey Maysa Xanım qehırmeno. A wazena lacê ay ino kurmo xırab ra fek vera bıdo, seba may zi zaf cehd kena.

Ino tut zê nehêyan, balicanan, tar u gêrm duştê zaf weran nêşmo. Keyeyê Alicani, rocêk qey şami sifre dı romşeni. Nışka ra quşxaneyê weri ra sot veciyeno. Alican, xu bı xu vano; 'Beno honê mı yeno, may ra luna beno.' Labelê quşxane ra heyra sot veciyeno. Alican lezalez qapaxê quşxaneyi akeno. Maysa Xanım u Salih Beg wext vineni Alicani qapaxê quşxaneyi akerdo vani:

-Ya Reb, hezar şıkır tu rê! Şiretê ma pere kerdo ki lacê ma balicana siya weno.

Alican cad pê koçika xu, quşxane şano pi. Quşxaneyi ra dora hiriyım sot veciyeno, Alican nışka ra pê sotêko berz vano:

-Wişşş, mo çı veng o?

Maysa Xanım u Salih Beg, oniyeni lacê xu ra u dıma oniyeni yobinan ra; la fam nêkeni ki Alican çı ra qêreno. Lacê xu ra perseni:

-Se biyo?

Alican vano:

-Nê, çik çin o! Ez balicana siya nêweno!

Quşxaneyi ra reyna sot veciyeno. Wayıra soti vana:

-Pito, ez tu ra vana, sot niyeno tu?

-Balicana siya, tı ha qal kena? Dora verin a ez vineno yo zerzewat ho qısey keno. Goreyê zanayışê mı zerzewat qısey nêkeno.

- Ê, ez balicana siya wa. Ez wazena tu di qal bikeri.

Dadi u babiyê Alicani, halê lacê xu rê eceb maneni; çunki zegu yoyi reyra qısey bikero sareyê xu şano ti u lewanê xu leqnenno. Ino halê dadi u babiyê Alicani zaf dewam nêkeno.

Balicana siya puvecena dadi u babiyê Alicani hê sohbet keni, reyna veng dana Alicani:

-Alican, goştariya mı biker. Tı raşt vani zerzewat u weri qısey nêkeni; la eyro zerzewat u weran yo wezife da mı. Ez tu di seba kurmê tu yê xırabi qısey kena. Ma her roc qey insanan bı xısusiyet qey tutanê qıcan rapor gıredani. Şıma insani zerreyê yo roci di çı weni çı şımeni, ma inan hemın qontrol keni. Çend aşmı ya ma tesbit kerd ki ti wer u şımitişê xu rê diqet nêkeni, ti wer vicneni.

-De vac, ti mı ra çita wazena?

-Alican nameyê mı balicana siya wa. Hetê tamı ra ez binêk guzin u binêk zi tal a. Ma weri hına yi. Tamê tay weran weş u şırm o, tay weran zi guzin, tırş u tal o. Reyna şekıl u rengê ma zi zêpi niyo; labelê heta ma dest ra biyero, ma qey weşi u holiya insanan xebitiyeni.

-Temam, ti raşt vana; la weri ki pê tu u zobina zerzewatan vıraziyeni, ez qayil niyo inan bıweri. Ez sekeri weşê mı nêşını.

Balicana siya zerreyê quşxaneyi di qerqılıyena u vana:

-Alican, ti zani ez zaf dor bermena!

Alican perseno:

-Tı çıra bermena?

-La ez çı nêbermi! Şekıl u tamê ma weşê insanan nêşino, ê ma nêweni. De mı ra vac; sucê ma çita yo? Ma zi wazeni, wa weşi u sıhetê insanan ser faydeyê ma bıbo. Ma balicananê siyayan dı hem vitaminê A hem zi madeyê fosfori esto. Kilodayişê merdımnanê qelewan dı tesirê ma esto. Qey paki u rehetiya loqlayan faydeyê ma zaf o.

Balicana siya hema qıseyê xu tamam nêkerd bı, nişka ra hesrı koti çımanê Alicani u ey va:

-Temam, bes! Tı xatirê Homayi kena hımi mevac! Willê tiya ra pey çı biyero mı ver ez nêvicneno u weno.

Balicana siya pê mi qalanê Alicani zaf bena şa, tera xatır wazena u zerreyê quşxaneyi dı bena vin. Maysa Xanım oniyena çımanê Alicani ra hesır yeni war, cı ra vana:

-Lacê mı, tı çıra bermeni? Mudeyêko ez u babiyê tu, ma oniyeni tu ra. Tı nê çik weni nê çik vani. Zegu tı hê yoyi dı qısey bıkeri, tı lewanê xu leqneni u qerqliyeni.

Alican meselaya xu u balicana siya, dadi u babiyê xu ra nêvano; la ey dersa xu hını rınd girota. Seba inay vano:

-Dayê, çik çin o! Ez xu rê binêk babaqenuç dekeri, zaf weş buy dona, zerra mı şı pê. Tiya ra pey şıma çita bıpoci u bıvırazi, ez pê keyfweşi weno; çunki her wer u zerzewat yo fayde dano leşa ma.

Ina qal ser a, dadi u babiyê Alicani zaf keyfweş beni. Wırdi, lacê xu anceni xu ver lew nani alışkanê ey ra, dıma piya werê xu weni.

3 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Alican qicêko senin o?

.....

2. Kamci kurmê Alicani xirab o?

.....

3. Alican kamci weran nêweno?

.....

4. Balicana siya zerreyê quşxaneyi dî çira bermena?

.....

.....

5. Şima wer vicneni yan nêvicneni, çira?

.....

.....

3 B Nuşteyê corini ra çar persan bîpersên u cewabê inan binusên

Persa 1.: .....

Cewab: .....

.....

Persa 2.: .....

Cewab: .....

.....

Persa 3.: .....

Cewab: .....

.....

Persa 4.: .....

.....

Cewab: .....

.....

3 C Menaya idyomanê cêrinan bimusên u pê ini idyoman cumle binusên

Idyom	Riyê xu murîznayîş
Mena	
Cumle	

Idyom	Vateyê cî perekerdîş
Mena	
Cumle	

Idyom	Weşê cî şiyayîş
Mena	
Cumle	

Idyom	Çim ra kotîş
Mena	
Cumle	

Idyom	Ling erd şayîş
Mena	
Cumle	

3 C Şima kamci roc u kamci cem di çita weni, weziyetê xu cêr di binusên

Roc	Arayi	Taş	Şami
Dîşeme			
Sêşeme			
Çarşeme			
Pancşeme			
Yene			
Şeme			
Kiri			

Ez weranê bî sihet / bê sihet weno; çunkî: .....

.....

.....

.....

.....

.....

MEWLANA CELALEDİNO RUMIC

Mewlana Celaledino Rumic serra 1207 dı şaristanê Afğanistani Belx dı ame dinya. Mewlana wext hema qickek bî hucunê Moğolan ver, bî keyeyê xu Belx ra bar kerd. Keyeyê Mewlana, rayirê Nişabur, Beğdat u Kufe ser ra şı Mekke. Mekke dı farzê Hecci edakerdiş ra pey Şam, Malatya, Siwas u Niğde ser ra ame şaristanê Qeremani.

Babiyê Mewlanayi, Bahadin Weled alimêko pil bî. Şari nameyê "Sultanê Alman" pana bî. Wext keyeyê Mewlana Qereman dı bî, coğrafyaya Anadolu binê hukumê Selçuqiyan dı bî. Paytexta Selçuqiyan zi Konya bî. Sultanê Selçuqiyan Aladinê Keykubati, Alimê Sultan Bahadin Weled dewetê Konya kerd. Bahadin Weledi dewetê Sultani qebl kerd u keyeyê xu ard Konya.

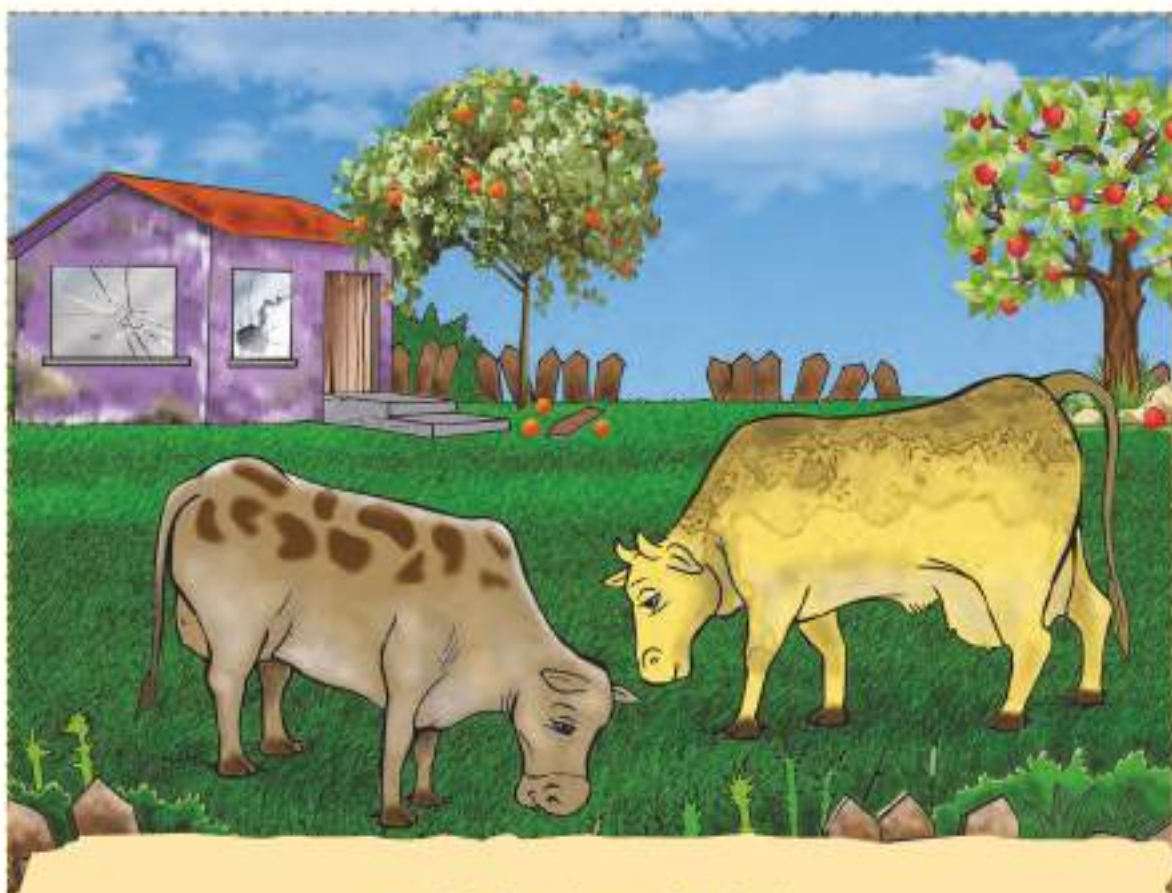
Babiyê Mewlanayi heta wefatê xu (m.p.1231) medresayan dı ders da. Wefatê Bahadin Weledi ra pey şagirdi ma hew dormaleyê Mewlana dı ameyi pêser. Mewlanayi hetêk ra medresayan dı ders da heto bin ra zi eseri nuşti. Mewlanayi heme eseri xu bî zıwanê Fariski nuşti. Mesnewî u Diwano Pil eseri muhimi ê Mewlana yi. O eseranê xu dı, bî xısiyet Mesnewî dı Homayi ra dur kotişê insani u rayirê Homayi resayişi ser vındeno.

Mewlana Celaledinê Rumuci 17ê Kanunê Verini 1273 dı Konya dı wefat kerd. Goreyê ey insan pê mergi reseno Homayi. Inay ra ey merg, xu rê zê veyveyi qebl kerdo u şewa mergê cı pê nameyê Şebê Eruz yani Şewa Veyveyi name biya. Her serr 17ê Kanunê Verini dı Konya dı merasimê Şewa Veyveyi vıraziyeno.

Resim-2

BÊWAYIRÎ

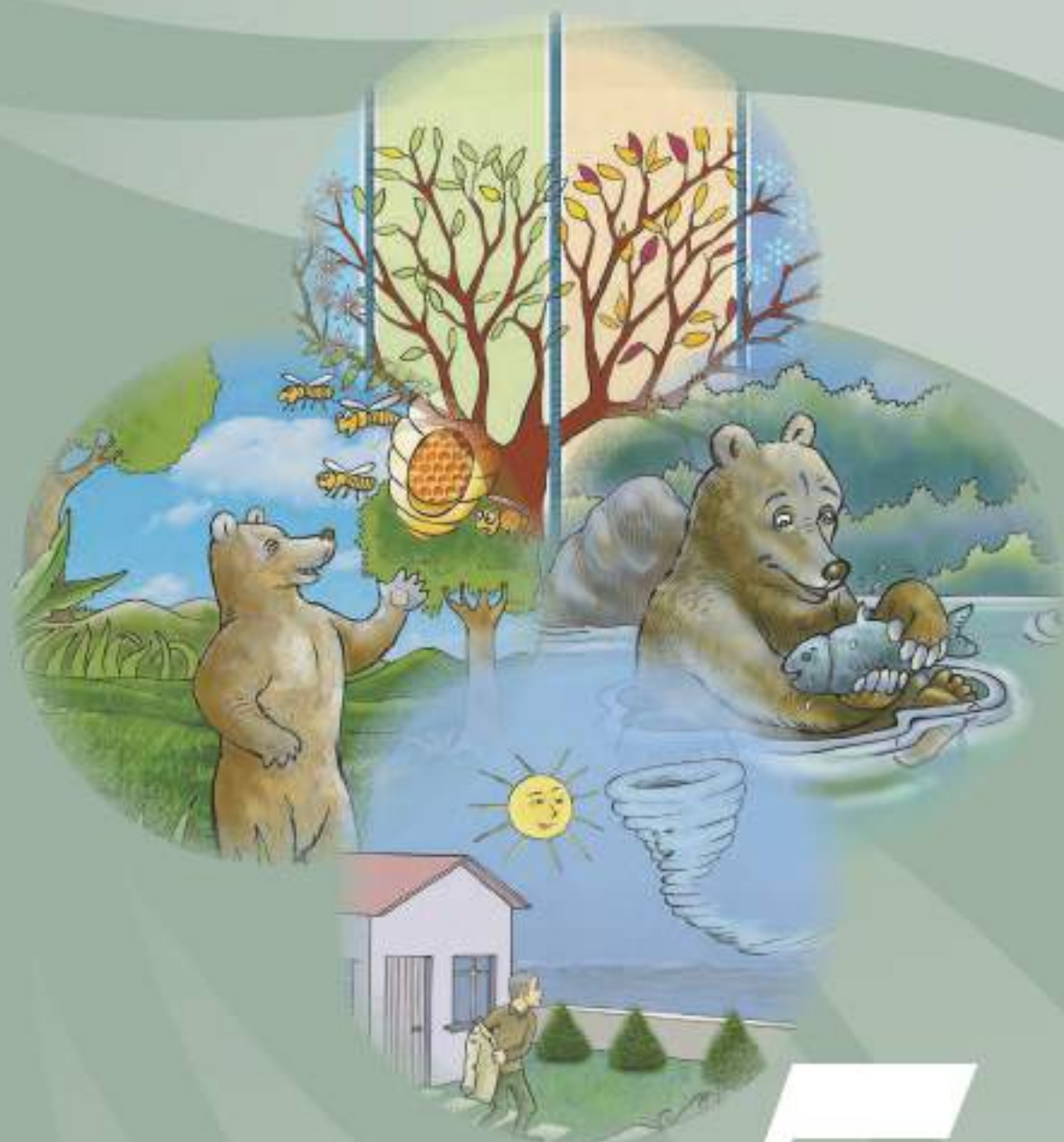

Malê bêkesi werê herkesi.
(Vateyê verinan)

UNITAYA 4. NOTI

UNITÉYA 4. NOTI

UNËTEYA

Mewsim u Teqwim

5.

1

Nuşteyê cêrini bîwanên

HEWAYÊ WELATÊ MA

Erdê Tırkiye, 814.578 km² yo. Sayeya weziyetê coğrafya u erdi ra zerreyê Tırkiye dı, hewa ca ra ca bediliyeno. Mesela aşma Kanunê Verini dı merdım eşkeno mıntıqaya Behrê Sipi dı asnaw bikero, mıntıqaya Rocveteyê Anadolu dı zi vor ser xu gij bikero.

Tırkiye hot mıntıqayanê coğrafiyan ra yena meydan. Hiri hetanê Tırkiye dı behri esti. Zıme dı Behro Siya, Verroc dı Behro Sipi u Rocawan dı zi Behrê Ege ca geno. Ina saye dı hewayê mıntıqayanê behran aşmanê ammani dı germ o, aşmanê zımistani dı zi nerm o. Cayanê zerreyê Tırkiye dı zımistan zaf wişk u serd viyereneno.

Mıntıqayanê Behrê Sipi, Ege u Marmara dı tesirê iklimê Behrê Sipi esto. Amnanan mi mıntıqayi zaf germ i u mi cayan dı varan tay vareno. Zımistanan dı zi hewa wenık o u varayış zaf o.

Mıntıqayanê miyaninan u rocveteyi dı hewayêko wişk esto. Ino iklim dı zımistani zaf derg i, vor bı aşman erdi ser manena.

Zımeyê Tırkiye dı zi iklimê Behrê Siya esto. Inı cayan dı hewa wenık o, her mewsim varan vareno.

Erdê Tırkiye, rocawan ra hetê rocveteyi ser çiqas şiyero beno berz. Ino weziyet zi ca ra ca bediliyayışê hewayi ser tesir kenno. Tırkiye dı çar heme mewsimi zi esti. Inı mewsimi wesar, amnan, payiz u zımistani yi.

Tırkiye dı mewsimê wesari aşmanê Edar, Nisan u Gulan dı yo. Ino mewsim dı hewa nerm o. Tırkiye dı şılı zafi ra mo mewsim dı varena.

Mewsimê ammani dı aşmi Heziran, Temmuz u Tebaxi esti. Bı xısusiyet verrocê Tırkiye dı mo mewsim zaf germ viyereneno.

UNITEYA 5. MEWSIM U TEQWIM

Mewsimê payizi: aşmanê Keşkelon, Tışrinê Verini u Tışrinê Peyin dı yo. Ino mewsim dı hewa beno wenık. Payiz dı pelê daran beno zerd u dıma rışiyeno.

Mewsimê zimistani: aşmanê Kanunê Verini, Kanunê Peyini u Sibat dı yo. Ino mewsim dı roci beni kalm, şewi zi beni derg. Zaf cayan dı vor varena. Hewa, puk u serdın o. Keyeyi u karcayi pê qazê tabii, komır u koliyan beni germin.

1 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1-Tırkiye dı kamci iklimi esti?

.....

2-Hewayê mıntıqayanê behran senin o?

.....

3-Kamci mıntıqayan dı tesirê iklimê Behrê Sipi esto?

.....

4-Xısusiyeti iklimê Behrê Siyayi çita yi?

.....

5-Mıntıqaya rocveteyê Tırkiye dı iklim senin o?

.....

6-Aşmanê amnani dı hewa senin o?

.....

1 B Derheqê mewsiman dı yo embaza/ê xu rê mektub binusên

Embaza/ê mı ya/yo delal!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1C Goreyê xu cewabê persanê cêrnan binusên

1-Hewayê şaristanê şîma kamci mewsim di senin o?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1C Şîma kamci mewsim di çitayi ra hes kenî, binusên

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1 D

Kamci gure kamci mewsim dı beno, binusên

Resim-3

Resim-4

Resim-5

Resim-6

Resim-7

Resim-8

Resim-9

Resim-10

HEŞ U WESAR

Birayo heş honê zimistani ra beno aya. Xu anceno ra u hetê berê qul ra şino. Vano:
-Maşalah, wesar ameyo.

Raşt a, wesar ame bî. Hewa şilgerm bî. Tic, hêdi hêdi riyê erdi kerdên germın. Bı-
rayo heş, verê tic dî xu keno germın. Dima oniyêno doruverê xu ra. Her ca pê vilan
xemliyayo, dari biyi zergun. Heş goş nano wiçwiça mirçikan ser. Xu bî xu vano:

-Oxêşş, wesar çî weş o, wesar dî her ca çiqas beno rınd.

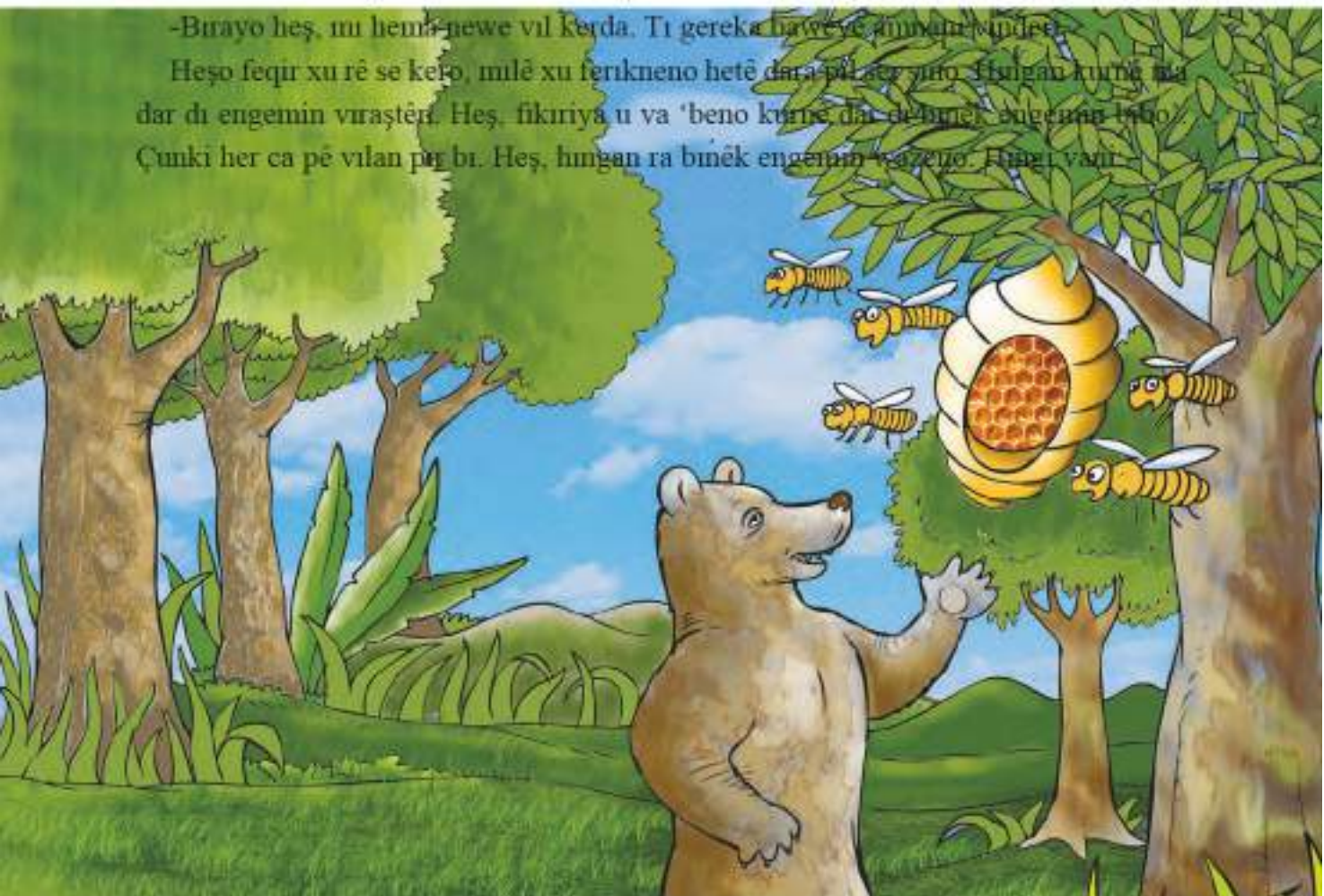
Nişka ra yo veng şınaweno. Goş nano ser, fâm keno ki veng, vengê xur xura pizeyê
ey o. Vano:

-Willê ez zaf biyo vêşan.

Dima hetê muriyer ra vazdano. Muriyer cî ra vana:

-Birayo heş, mi hemê newe vil kerda. Tî gereka barwêye ameyan vîdet.

Heşo feqır xu rê se kefo, milê xu ferikneno hetê dara pî ser şino. Hingan kurnê ma
dar dî engemin viraştêr. Heş, fikiriya u va 'beno kurnê dar de bînek engem ra bîbo.
Çunki her ca pê vilan pî bî. Heş, hingan ra bînek engem ra wazeno. Hingî vano:

-Nê, inka nêbeno. Ma hema newe hê engemin vîrazêni. Wa amnan biviyero, wa payiz biyero hema bê!

Heş, mecbur maneno binêk vilan u pelê daran weno; la heş qet pê vil u pelan beno mird! Ina dor leglegan ra ardım wazeno. Leglegi heşi ra vani:

-Ma hema newe ameyi tiya. Ça dı çiyê weri esto ma nêzani.

Heş, gestver pizeyê xu depişeno u şino verê çemi. Serê kerrayan dı geyreno, nişka ra doxa ey şına, linga ey şeqtıyena u paşt ser kuweno miyanê aw. Aw, zaf serdın bi. Cad miyanê aw ra veciyeno; labelê çik kuweno benateyê pencanê ey. Oniyeno, yo maseyo xışn...

Heş pizeyê xu keno de. Miyanê vaş u vilan dı xu derg keno. Verê tic dı xu keno zuwa u vano:

-Ez hını wesari ra zaf hes keno.

Heş dima dest keno pê, deyira wesari vano:

"Wiqwiqa mirçikan deştan dı bena vila

Merdım pê inay zaf beno şa

Hingı vilan u gılan ra geyrent

Varayı miyanê mergan dı çerent

Daran dı vîr vındi u pelli zergunı

Zey misk u enberi buy dano riyê erd!

2 A

Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Hikaye kamci mewsim dî viyerena?

.....

2. Hingi çira engemî nêdani heşî?

.....

3. Ina hikaye dî herînda heşî dî zobîna yo heywan bîbê, hikaye dî çita bedîliyeni?

.....

4. Goreyê şîma mesajê ina hikaye çita yo?

.....

.....

5. Eg hîngan engemî bîdên heşî, goreyê şîma hikaye seni dewam kerdên?

.....

.....

.....

2 B

Têkî heywani goştwerî têkî heywani vaşwerî têkî zi hem goştwerî hem zi vaşwerî. Goreyê inê melumatî, kamci heywani çita weni binusên

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TİC U VA

Rocêk, va guv guv fineno xu ser u şino cayê tic. Selam dano cı u vano:

-Ticê, ticê! Inay bızan ez zıxm a zê tu.

Tic vana:

-Tı vani hma wa?

Va vano:

-La hma niya? Ez may mocneno tu! De bioni, cêr dı yo merdimo extiyar esto. Tı, ê vinena?

Tic, xu kena çot oniyena u vana:

- Ez vinena.

Va, pê fexır vano:

-Bioni u bivin, ez seni caketê ey veceno.

Tic vana:

-Temam, vec ma bivin. Ina qal ser ra, tic xu erzena pey horan. Pê mereq, vayi te-maşa kena.

Heta tera yena va, dormaleyê merdımı dı geyreno. Geyrayişê vayi, qers fineno bedenê merdımê extiyari. Merdimo extiyar, xu erzeno daldeyê keyeyi. Inay ra pey va, hêrs beno u hina pit hetê merdımı ser şino. Merdimo extiyar, pê wırdi destan caketê xu depişeno. Peyni dı va, ma rıkdariya xu ra fek vera dano u tic ra vano:

-Ez nêşkawo kincanê merdımı tera veci!

De ma bioni, tı seni vecena?

Vateyê vayi ser ra tic pê horan ra veciyena. Pê heme germiya xu awır dana merdımı. Miye-rık zaf keyfweş beno u peş-miriyeno. Caketê xu veceno.

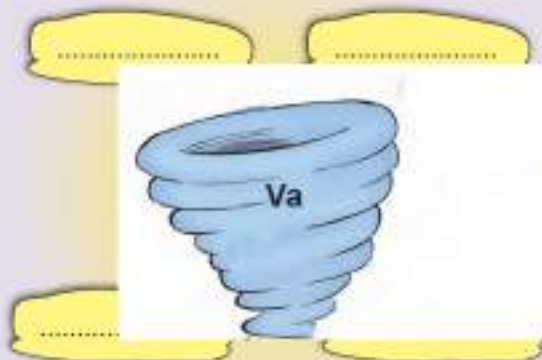
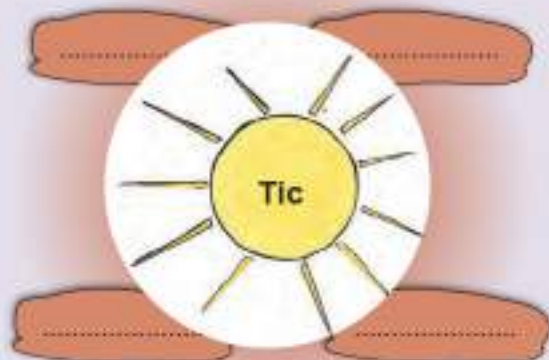
Ino weziyet ra pey tic, verê xu şana vayi u vana:

- Tu di! Ina dınya dı nezaket tımotım zıxm o zê zorbaşi.

3 A

Kelimeyi "tic" u "va" çita ani şıma vir, cayanê vengani dı binusên u pê ini kelimeyan cumleyan virazên

Tic: .....

Va: .....

3 B

Hemmenayanê kelimeyanê renginan bivinên u pê inan cumleyanê neweyan binusên

Heta tera yena va, **dormaleyê** merdımı dı geypreno. Geypayışê vayi, qers fineno **bedenê** merdımê **extiyari**. Merdımı extiyar, xu erzeno daldeyê **keyeyi**. Inay ra pey va, hêrs beno u hina **pit** hetê merdımı ser şıno. **Merdımı** extiyar, pê wırdi destan **caketê** xu depışeno. Peyni dı va, ma **rıkdariya** xu ra fek vera dano.

- ✓ .....
- ✓ .....
- ✓ .....
- ✓ .....
- ✓ .....
- ✓ .....
- ✓ .....
- ✓ .....
- ✓ .....

TAMÊ MEWSİMAN

Çı wext wesar biyero
Mirçiki gılan dı wilwilneni
Eg şıliya nisani bıvaro
Her ca pê vılan u gulan xemliyeno

Çı wext amnan biyero
Tic tebiet rê çım şıkkena
Wext mekteb tetil bıbo
Hını kam eşkeno tutan depıšo

Çı wext payız biyero
Va miyanê pelan dı geyreno
Wext zengilê mektebi dano peru
Rayirê mektebi dı wendekari vazdeni

Çı wext zımıstan biyero
Vor koyan u deştan kena sıpi
Wext qıci lapıkan bıkeri xu dest
Hını vor ra zımızıma kay yena

PİRİ REİS

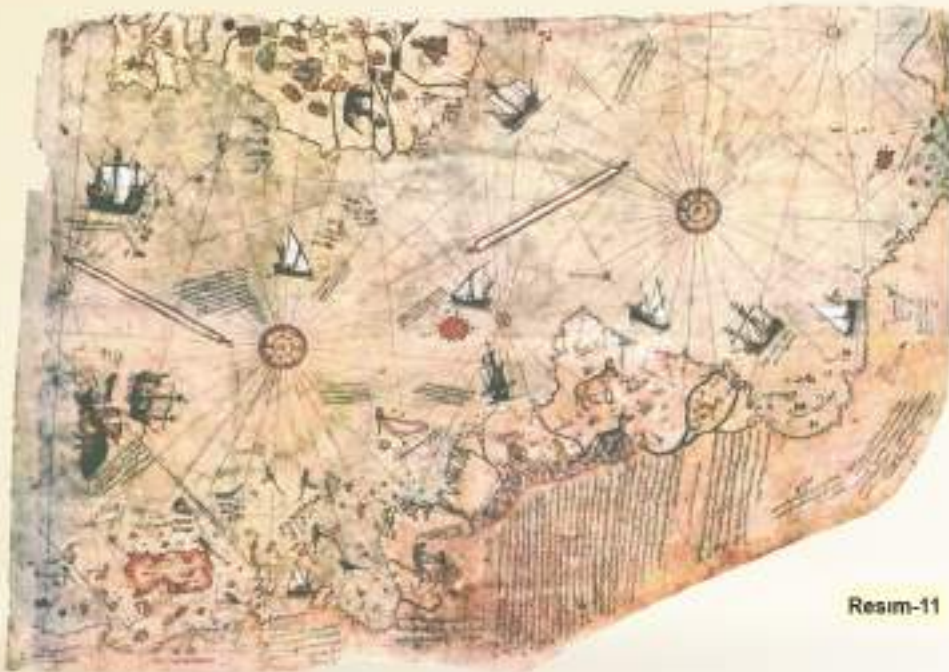
Dengızşınaso pil Piri Reis, goreyê texminan serra 1470 dı Gelibolu dı ameyo dınya. Nameyê ey o heqıqı Ehmed Muhiddin Piri yo. Piri Reis, mudeyêko derg apê xu Kemal Reis dır dengızan dı geyra.

Serra 1486 dı Bısilmananê Gırnata, Dewleta Osmanıyan ra desteg waşt. Inay ser ra Piri Reisi u apê ey, pê gemıyan Bısilmani Gırnata, İspanya ra kırıştı Afrika. Dewleta Osmanıyan dı iştıraqê zaf herbanê dengızı kerd.

Piri Reis, sayeyê seyahetanê dengızı dı derheqê dengızı dı bı wayirê zaf melumatan. Dengızşınasê pili çarçıwaya mi melumatan dı Kitabê Behriye nuşt. Heta wextê nusiyayişê mê kitabı, qey dengızşınasan yo kitabê rayberı çin bı. Kitabê Behriye, qey dengızşınasan kitabo verin ê rayberı yo.

Piri Reisi, serra 1513 dı xerıtaya verin ê dınya vıraşt. Serra 1528 dı xerıtaya xu hina zaf kerd hira u xerıtaya dıym ê dınya vıraşt.

Piri Reis, serra 1554 dı Mısır dı merd.

Resim-11

GEYRAYİŞ

Pers pers şu Qers.
(Vateyê verinan)

UNITĖYA 5. NOTI

UNITEYA 5. NOTI

UNİTEYA

Trafik u Seyahet

6.

1

Nuşteyê cêrini bîwanên

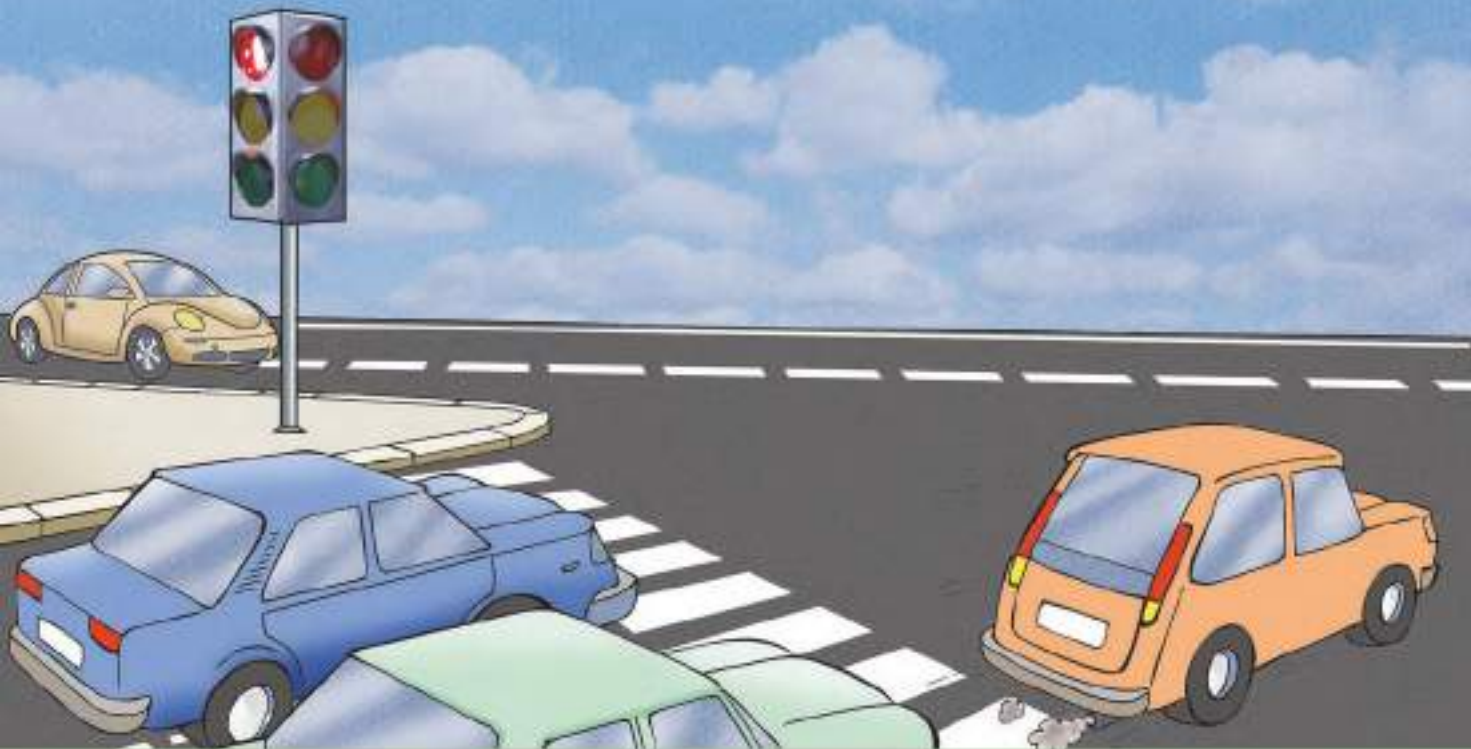
QEZAYİ TRAFİKİ

Însani, dinya dı zafî ra rayirê erdi ser seyahet keni. Wesayiti yo saet dı, bî kilometreyan rayir şini. Ino weziyet qey insanan rehetiyêka pil a; labelê mo rayiro rehet ge ge zi semedê insanan beno yo felaket. Çunki rayiran dı zaf qezayî trafiki yeni meydan.

Dinya dı her serr milyon ra zêde insan riyê qezayanê trafiki ra mîreno. Tırkiye dı zi her serr dormaleyê 3-4 hezari dı insan eyni sebeb ra mîreno, bî se hezaran ten zi beno bîrindar.

Qezayî trafiki zafî ra xetayanê insanan ra yeni meydan. Hem ramitoği hem zi pêyayi beni sebebê qezayan. Qezayî ki riyê ramitoğan ra yeni meydan merdım eşkeno sebebânê inê qezayan ra hîna bels bikero:

- Bêhon wesayit ramıtış
- Bêdiqet wesayit ramıtış
- Alkol şımıtış ra pey wesayit ramıtış

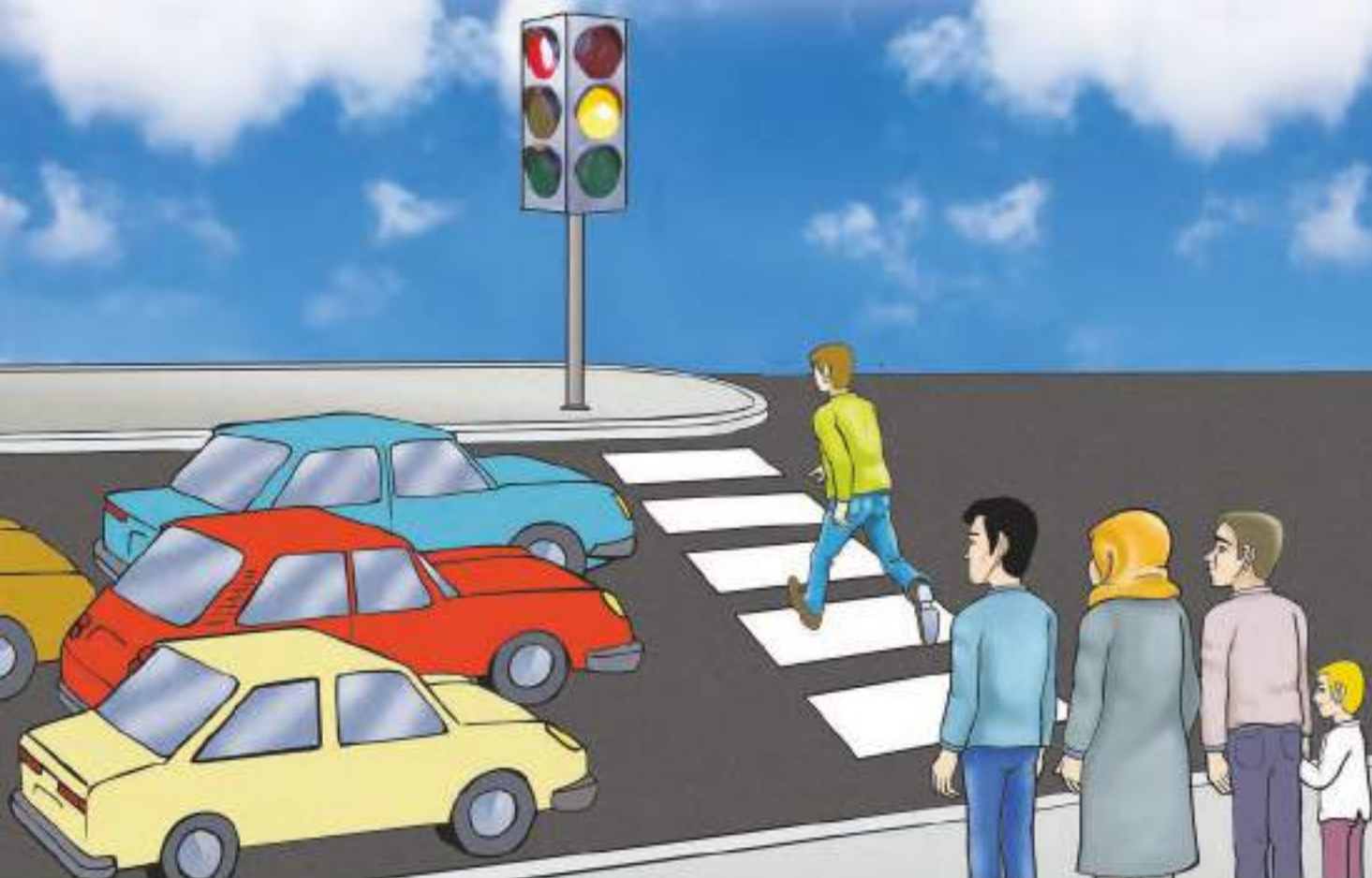

- Pê sureto ziyed wesayit ramitiş
- Goş qeydeyanê trafikiya nêkuyayiş
- Heqê viyertişê pêyayan ixlal kerdış
- Weziyetê hewayi u rayir rê diqet nêkerdış

Qezayi ki zafi ra riyê pêyayan ra yeni meydan, merdım eşkeno sebebanê inan zi hma vaco:

- Lembaya sur dı viyertiş
- Pêyaviyer nêşxulnayiş
- Verni ya zi peyniya wesayita vınderte ra şiyayiş
- Qeydeyanê trafiki rê diqet nêkerdış
- Heqê viyertişê wesayitan ixlal kerdış

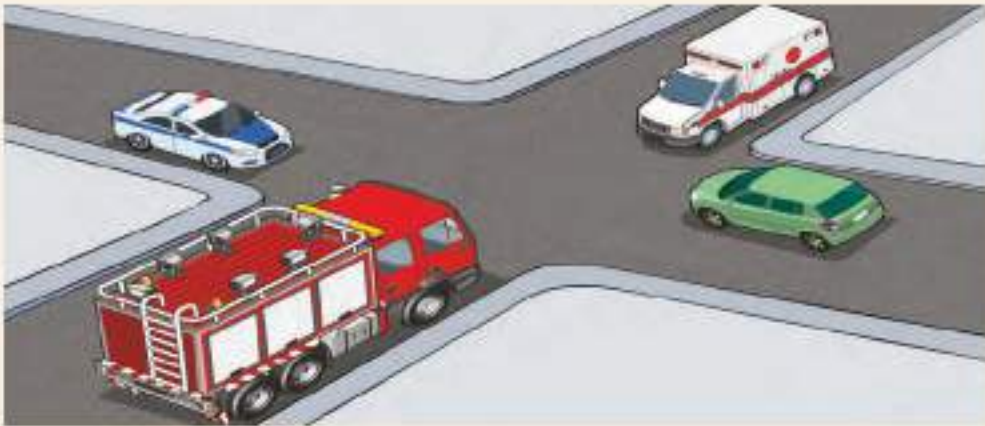
Wesayiti semedê rehetiya merdımı zaf muhim i. Wazeno wa ramitoğ bo wazeno wa pêya bo, lazım o merdım qey weşiya xu trafik dı zaf diqet bikero.

1 A Eg cumleyi cêrini raşt i (R) ğelet i (Ğ) binusên

1. Lazım o merdım bêhon wesayit bıramo. (.....)
2. Lazım o merdım bı sureto ziyed wesayit nêramo. (.....)
3. Lazım o merdım trafik dı diqetê qeydeyanê trafiki bıkero. (.....)
4. Lazım o pêyayi verni u peyniya wesayitan ra nêviyeri. (.....)
5. Lazım o pêyayi lembaya sur dı bıviyeri. (.....)
6. Sebebê qezayanê trafiki zafi ra rayir i. (.....)
7. Merdım tabiyê qeydeyanê trafiki bo zi qezayi trafiki hina kêm nêbeni. (.....)
8. Lazım o trafik dı wesayiti u pêyayi heqê yobinan ixlal nêkeri. (.....)
9. Serviyer u bıviyer şıxulnayış verniya qezayanê trafiki geno. (.....)
10. Lazım o wesayiti bini trafik dı ca nêdi ambulansan. (.....)

1 B Wesayitanê cêrinan goreyê heqê viyertişi rêzkerên u sebebê cı binusên

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1C Wesayitanê cêrinan goreyê sureti, kapasite u girdi têveranên

Suret:	Teyare lez şmo zê otobus.
Kapasite:	Metro zaf tenan gena zê texsi.
Girdi:	Dolmiş girda zê bisiklet.

Suret:	
Kapasite:	
Girdi:	

Suret:	
Kapasite:	
Girdi:	

Suret:	
Kapasite:	
Girdi:	

Suret:	
Kapasite:	
Girdi:	

2

Nuşteyê cêrini bîwanên

BİLET

- Merheba.
- Merheba, tı xeyr ameya, kerem biker.
- Ez wazena şiyeri Mersin, otobusa firmaya şıma şıma Mersin?
- Ê, xetê Mersin dı otobusa ma esta, tı semedê çı wext bilet wazena?
- Ez semedê sıbayi bilet wazena. Otobusa sıbayi dı cayê şıma esto?
- Ê, tı qey çend tenan bilet wazena?
- Dı tenan. Otobus saet çend dı radana?
- Otobus şand saet şeş dı radana.
- Ez eşkena pê qart heqê biletan bîdi?
- Elbet tı eşkena.
- Temam. Ez, dı biletan wazena.
- Kerem biker, bileti tu hazır i.
- Ez zaf teşekur kena, xatirê şıma.
- Oğır bo, Homa destegirê şıma bo!

2 A

Pê kelimeyanê cêrînan şîma zi nuşteyêk binusên

Yo merdım wazeno İzmir ra şiyero İstanbul. Ino merdım semedê bileta otobus girotiş, şîno ofisa seyaheti.

- vay   ercan   saet   bilet   verni   numreyê qoltux
 peyni   mola   servis   resayiş

Merdım: .....

Wezifedar: .....

Merdım: .....

Wezifedar: .....

Merdım: .....

Wezifedar: .....

Merdım: .....

Wezifedar: .....

Merdım: .....

Wezifedar: .....

WESAYÎT

Çend roci verco, yo embazê mî nêweşxane dî bî. Mî waşt ez şiyeri diyariyê ey. Nêweşxane keyeyê mî ra binêk durî bî. Inay ra ez şiyô dînga otobus. Wext ez dînga otobus dî vînderte biyo, mî yo cîniya extîyar dî. Mî fam kerd eceleyê ay esto. Nata weta şiyên u merdîman ra çiyêk persayên. A hel dî varanêko zîxm varayên; labelê cîniya extîyar binê varanî dî geşrayên.

Mî zaf mereq kerd. Ez şiyô cayê ay u mî tera persa:

-Xalê! Xeyr a, tî ma şîlî u şîlape dî geşraya çîta? Eg yo gureyê tu esto, ez tu rê ardîm bikerî.

-Lacê mî! Homa tu ra razi bo. Ez tiya ra niya. Ez şîna nêweşxane; labelê ez nêzana kamci otobus şîna.

- Xalê! Ez zî şîno nêweşxane. Ma binêk vînder, wa wesayit biyero ma piya şînî. Xala mî, tî çîra şîna nêweşxane?

-Tomêkê mî nêweş o. Toxtoran şîrawit mo nêweşxane. Ez zî ameya diyariya ey. Ez qey saetê diyari lez kena.

Ma herkesi ra ver ameyi bi ding. Inay ra mı bawer kerdên ki ma herkesi ra ver nişeni wesayit. Çı heyf hma nêbi. Wext wesayit ame, pey ra çend tenan lezabez xu eş verniya ma u nişti wesayit.

Qıseykerdîşê inan ra mı fam kerd ki embazi yobinan i. Mı va:

-Ma şıma ra ver ameyi ding. Şıma çıra koti verniya ma? Ina neheqi ya. Şıma neheqi keni.

İnan ra yo feteliya mı ser u va:

-Kami xu lez eş otobus dor ê ey a. Şıma ga zi lez bıkerdên u biniştên wesayit.

Mı va:

-Gureyê mı ecele niyo; labelê ma xala extiyar gereka bireso nêweşxane. Neweşê ay esto.

Ina hew zi ramitoğ kot benate u va:

-Mı rê lazım niyo. Kam binişo wesayit ez ê bena.

Ramitoğî inê vateyê xu ra pey, berê wesayit qefilna u wesayit lezabez da ra.

UNITEYA 6. TRAFİK U SEYAHET

Badê des deqîqayan yona wesayit ame. Ez u xala extiyar, ma piya nişti cî. Xala extiyar, vatên ez hîni nêresena saeta diyarî. Ez nêşkena eyro tornê xu bîvîni.

Çend deqîqayi rayir dî şiyayîş ra pey, ma koti miyanê sîxletiya trafiki. Mî sebebê ma sîxleti fam nêkerd. Wesayita ma zi mecbur mend u vîndert. Her ca ra vengê sirena ambulansan ameyên.

Ramitoğê otobus ame war, hetê sîxleti ser şî. Mudeyêko kilm ra pey tepiya ame u va:

-Wesayita ki ma ra ver dîng ra koti bi rayir, qeza kerda. Çî heyf!

Mî va:

-Bîrindari esti?

Ramitoği va:

-Wesayit dî xesarêka gîran esta. Zaf teni biyi bîrindar.

Ez oniyayo xala extiyar desti xu akerti u dua kena.

3 A Goreyê nuşteyi cewabê persanê cêrinan binusên

1. Merdım u ciniya extiyar kamca dı raştê yobinan yeni?

2. Ciniya extiyar çıra şıma nêweşxane?

3. Merdım u ciniya extiyar çı nêşkeni bıñı wesayita verin?

4. Ramtoğê wesayita verin se vano?

5. Wesayiti trafik dı çıra vındeni?

6. Eger şıma herında ramtoğê wesayita verin dı bıbên, şıma se kerden?

3 B Menaya kelimeyanê cêrinan ferheng dı bıvinên u pê ini kelimeyan cumleyanê neweyan binusên

Kelime	Menaya ferhengi	Cumleya newe
Wesayit		
Dıng		
Ramtoğ		
Sıxleti		
Diyari		
Nêweşxane		
Embaz		

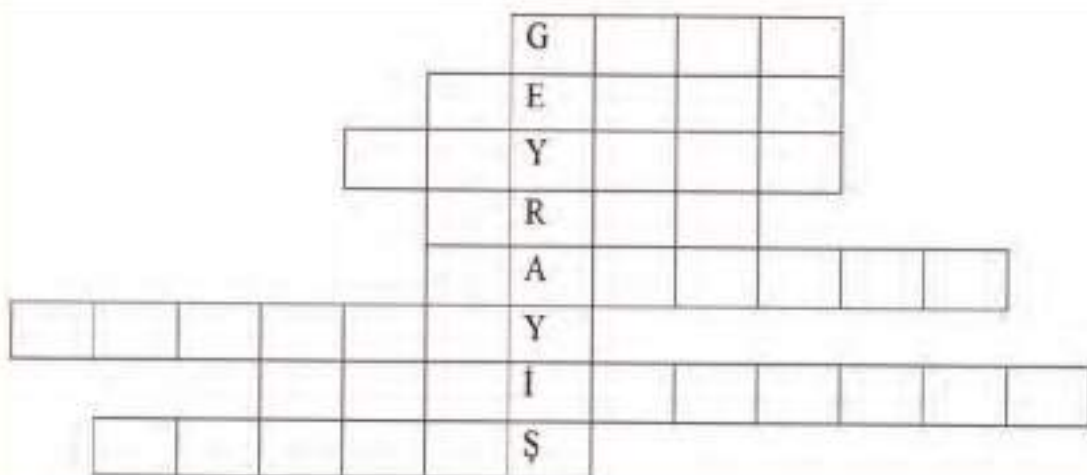
3 Ç Cayanê vengan pê kelimeyanê cêrinan dekerên

■ liman ■ dîng ■ istasyon ■ otopark
■ raşteyê teyareyi ■ gar ■ otogar

1. Raywani ..... di nişeni wesayitanê zerreyê şaristani.
2. Teyareyi ..... ra wirzeni.
3. Treni ..... ra hereket kenî.
4. Otobusi benateyê şaristanan raywananê xu ..... ra geni.
5. Gemiye bar u raywananê xu ..... di ani war.
6. Metro u tramvay raywananê xu ..... ra geni.
7. Wesayiti wext trafik di nêbi ..... di vindeni.

3 Ç Pê kelimeyanê cêrinan xaçapers dekerên

GEYRAYIŞ / DOLMIŞ / HELİKOPTER / TEXSÎ / TRAMVAY
/ TEYARE / RAMİTOĞ / TREN / GEMİ

EWLIYA ÇELEBİ

Seyaho pil Ewliya Çelebi, seserra 17ın dı serra 1611 dı İstanbul dı ame dınya. Medresayanê İstanbuli dı mudeyêko derg tehsil di, bı hafız. Pê emirê Padişahê Osmaniyan Muradê Çarn, 2 serri qesır dı wendış rê dewam kerd, dersi xet u musiki giroti. 2 serri musayibiya padişahi kerd.

Ewliya Çelebi, Erebkî, Farıskî u Rumkî hol zanayên, Latinkî ra fam kerdên.

Goreyê vatışan Ewliya Çelebi wext hema 19 serre bı, yo hon vineno. Honê xu dı herında “Şefaet ya Resulallah” dı, bı ğeleti vano “Seyahet ya Resulallah”. Ina dua ra pey, dınya ser seyahetêko pil beno qısmetê Ewliya Çelebi. Seyaho meşhur, nızdiya 51 serr dınya ser geyreno. Çelebi, mi geyrayışan dı Balkanan ra heta İran, Kafkasan ra heta Afrika coğrafyayêka hira dı seyahet keno.

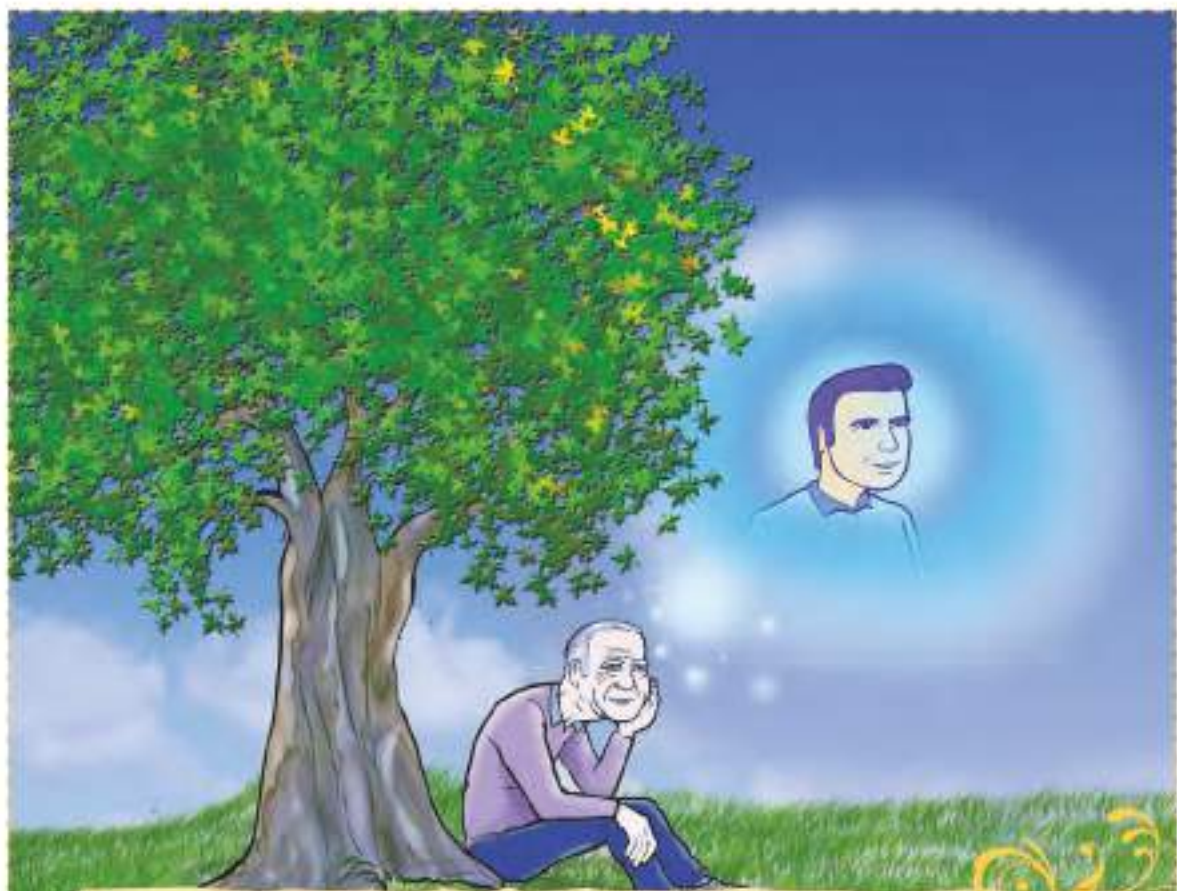
Ewliya Çelebiyi mi geyrayişi xu kıtabê Seyahetname dı giroti binê qeydi. Kıtabê Seyahetnameyi, 10 cildi yo u 4 hezarı rıpel o. Teşkilatê Tehsil, İlm u Kulturi ê Miletanê Yobiyayi (UNESCO) serra 2013 dı Seyahatnameyê Ewliya Çelebi giroti Listeya Virê Dınya.

Ewliya Çelebi serra 1682 dı şaristanê Mısıri Kahire dı wefat kerd.

Resim-12

QIYMETÊ XORTÎ

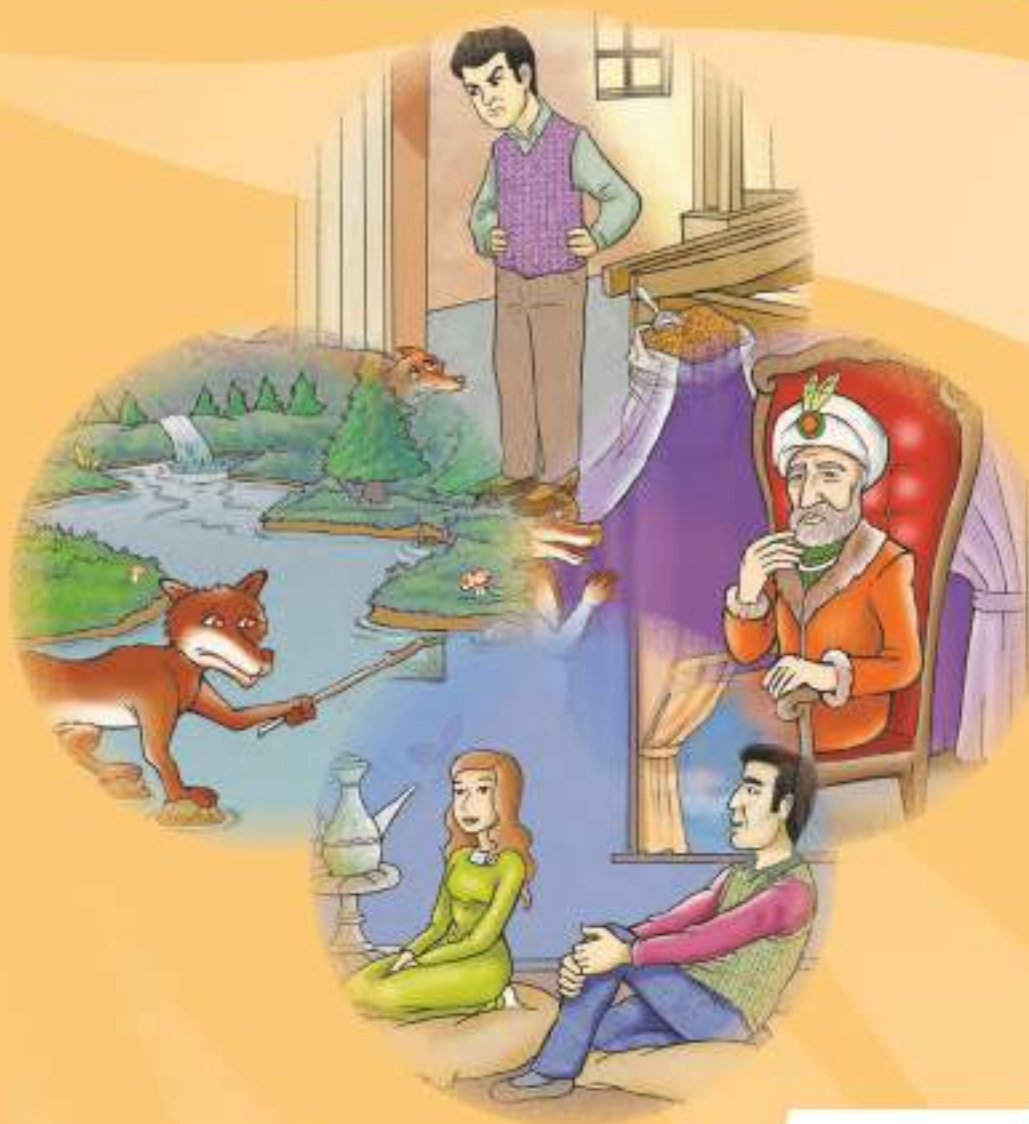

Extiyari ra ver qiymetê xortiya xu bızan.
(Hedis)

UNITAYA 6. NOTI

UNİTEYA 6. NOTİ

UNİTEYA

Xebata Serbest

7

Ariwan u Lu

Yo ariwano feqir bibi. Ariwani ğeleyê şari tanayên u pê debara xu kerdên. Ariwan, rocêk xu rê mir alaweno, vano ez nan poci. Mirê xu nano tefayi wa u wirzeno yo şalaga ardan beno. Xu bı xı vano, ez heta ardan beri u tepiya biyeri nana mı pêşena.

Mevac yo lu zi ariwani natarnena. Ariwan seni şino teber, lu yena zerre, nan tefayi ra kena u bena wena.

Ariwan wext tepiya yeno oniyeno eg çı bivino; nan taba çin a. Ariwano feqir xu rê pa maneno, nêzano eg nana ey se biya.

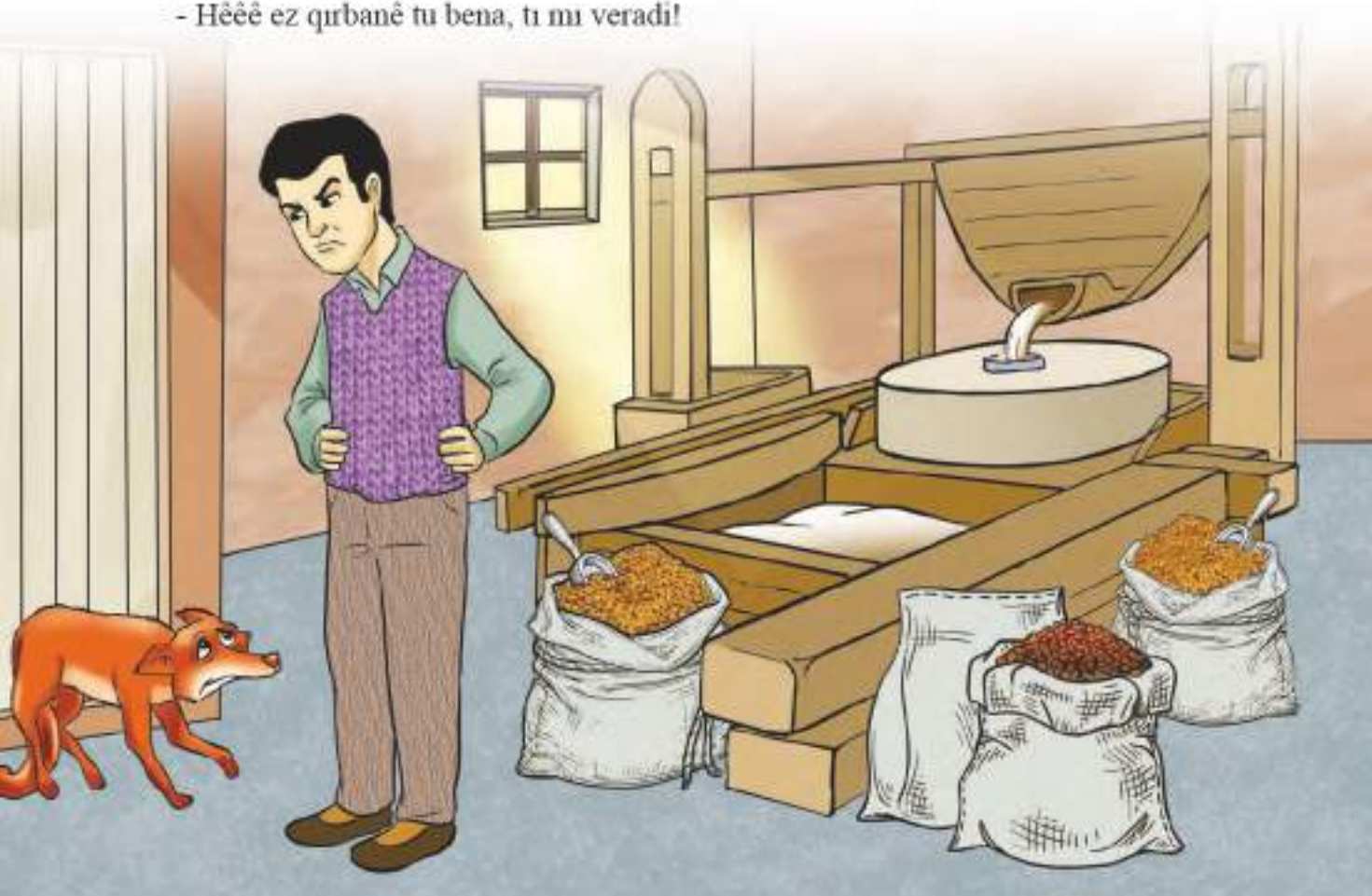
Roco bin ariwan hina mirê xu nano tefayi wa u xu nimmeno.

Oniyeno eg yo lu ha yena. Lu pırnıka xu wa derg ana zerre, boça xu şana ti yena zerre u şına sareyê xu cana tefayi ru.

Ariwan hêdi hêdi pey ra yeno u linga lu depişeno.

Lu vana:

- Hêêê ez qurbanê tu bena, tı mı veradi!

Ariwan vano:

- A tı biya, tı ameya nana mı werda? Ez tu kışena.

Lu vana:

-Ez qırbane tu bi, mı mekiş; ez şına tu rê keynaya paşayi wazena.

Ariwan vano:

-De soz bıda mı.

Lu vana:

-Soz, ez şına tu rê keynaya paşayi wazena.

Ariwan lu veradano. Lu kuwena rayir şına keyeyê paşayi. Mesela ana ra.

Paşa vano:

-Bırayê tu kam o, çi kesêk o, çara wo?

Lu vana:

-Bırayê mı Torzin Beg o, lacê Reqreq Paşayi yo.

Paşa vano:

-Sare u çıman ser. Eger qedere Homayi pê bibo, mı keynaya xu da bırayê tu.

UNİTEYA 7. XEBATA SERBEST

Lu ageyrena yena ariwani het, ariwan vano:

-Tu mi rê keynaya paşayi waşt?

Lu vana:

-Ê bira, mi waşt, ma siba şini nişan vîrazeni.

Ariwan zaf beno şa; la çi heyf feqir o, tabayê ey çin o. Lu ver gineno şerme ru u vano:

-Ez feqir o, tabayê mi çin o. Tı zi halê mi zana, qet tabayê mi çin o.

Lu vana:

-Tı mereq meker, çik nêbeno. Ez heme çi kena safi.

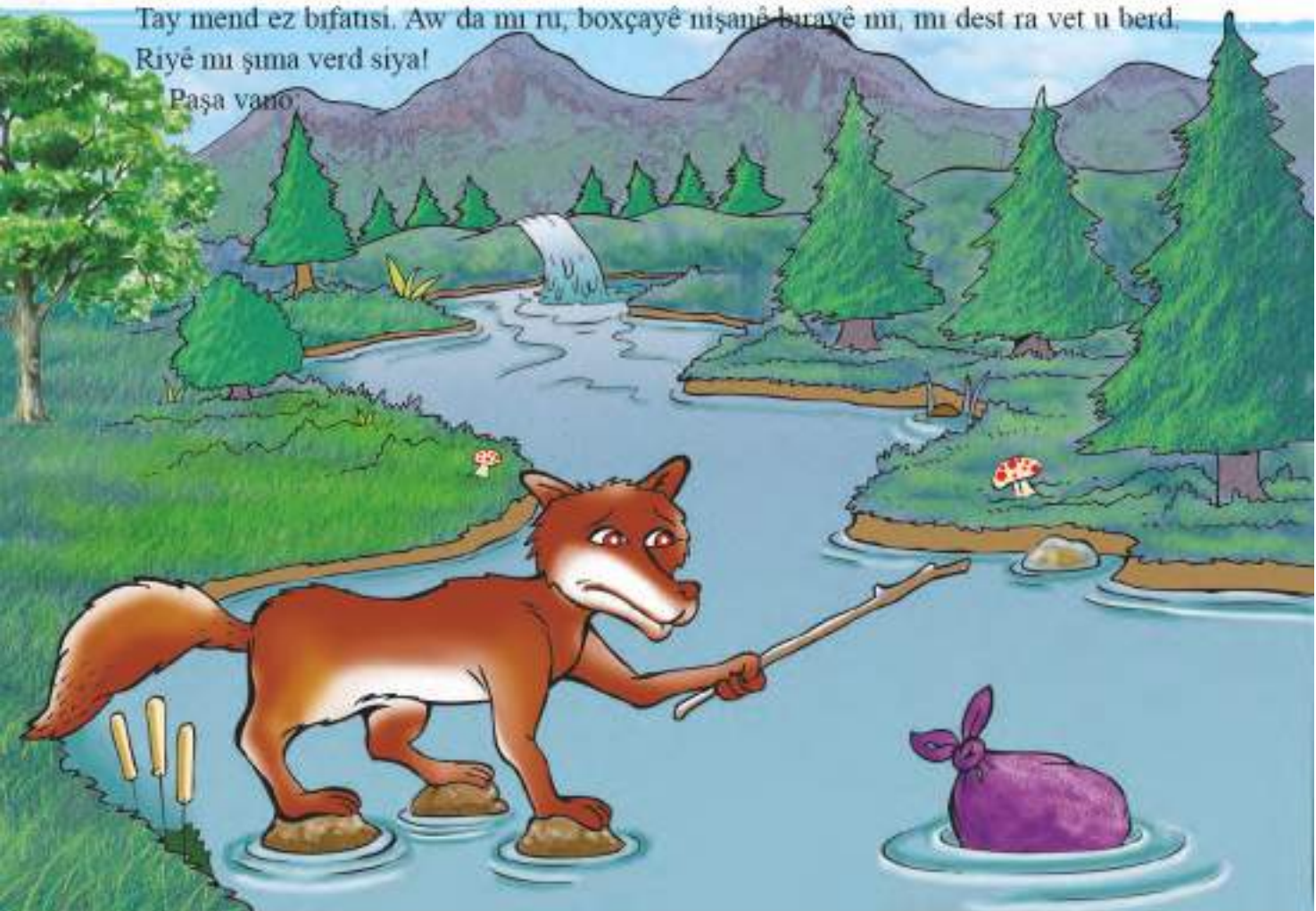
Lu boxçayê xu gena şına vaş maş aridana, boxçayê xu dekena. Dima radana şına verê çemi. Awa çemi zaf a; labelê lu, xu dana miyane aw ru. Boxçayê xu akena, erzena aw ser. Boxça aw ser zê konkel kay keno u miyanê aw dı şino.

Lu miyanê aw ra veciyena kuwena rayir, şına keyeyê paşayi u vana:

-Mı nişanê birayê xu ard, ez ameya verê çemi, mi xu da aw ru; labelê aw zaf bi.

Tay mend ez bîfatîsi. Aw da mi ru, boxçayê nişanê birayê mi, mi dest ra vet u berd. Riyê mi şına verd siya!

Paşa vano:

-Çik nêbeno, Homayi rê şikir tî xelisiyaya. Qet mereq meker. Ma nişan keni, heme tedbirê nişani zi ma vineni. Tî şu xu biker hedre, keyeyê xu arifin, birayê xu zi biyar ma bivin.

Lu tepiya yena ariwani het, vana hal meselaya mî hınawa u persena:

-Bira ma se keni?

Bira vano:

-Willahi heme çi tu ra êseno. Tî halê mî, keyeyê mî vinena. Qet çikê mî zi çin o.

Lu sareyê xu nata leqnena weta leqnena axirî çik yeno vir, vana:

-Tî liş mişê xu biker pak, bîmêk xu vîraz, ma wîrz we, ez adîr erzena keyeyê tu, ez keyeyê tu vêşnena.

Ariwan xu keno hedre, wîrdî piya keye ra veciyeni. Lu adîr erzena keyeyê ariwani, keye vêşeno. Lu qestî ra xu erzena kena çarî u bari vana:

- Hêwax hêwax mî rê, hewar hewar adîr kot keyeyê birayê mî, keyeyê birayê mî vêşa. Heme çiyê birayê mî vêşa bî wel, nê avayî mend nê zi çek u çol.

Lu radana şîma keyeyê paşayî vana:

-Paşa, la tu di şê bî? Adîr kot keyeyê birayê mî, keyeyê ey vêşa, birayê mî xûrte teber di mend.

UNITEYA 7. XEBATA SERBEST

Paşa vano:

-Hê eman, hê yeman! Se bî seni bî, keye seni vêşa?

Lu vana:

-La qet mepers, gızgenki tefayi ra perrayi miyanê nivini, nivini adır girot, ma se kerd ma nêşkayi hona biker, avayi heme bi wel.

Paşa vano:

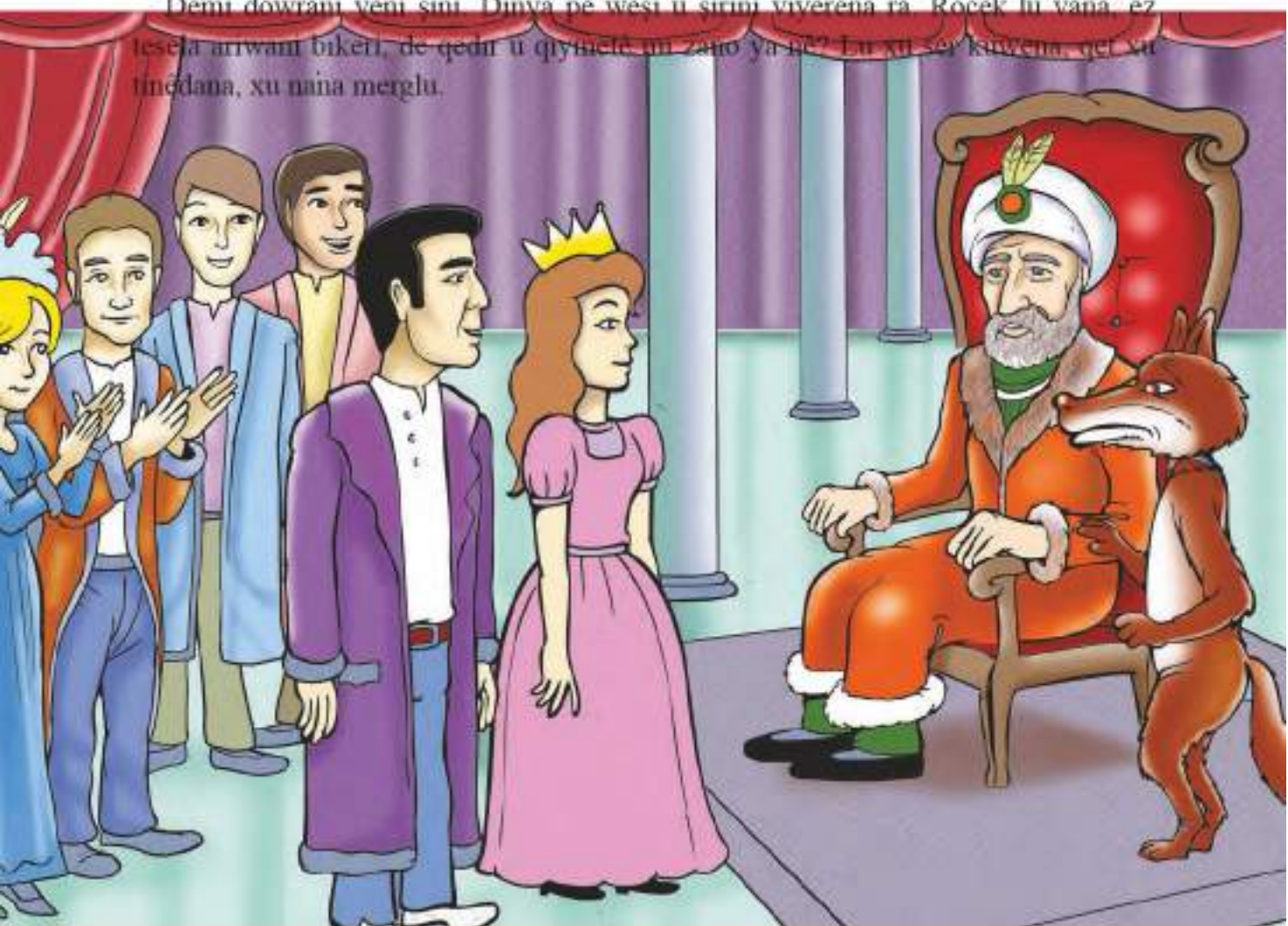
-Tı u birayê xu weş bën, çik nêbeno, xu marazdar meker. Ma eşkeni avayi zi bîdi şıma, eşya zi bîdi şıma. Şıma weş bën!

Lu vana:

- Homa şıma ra razi bo!

Lu, ariwani gena u şıma keyeyê paşayi. Paşa, keye dano cı, nivin dano cı, firaqan dano cı; axırî keyeyê inan tamam keno. Veyveyê keynaya xu u ariwani zi kiseyê xu ra keno. Heme pê yobinan beni şa.

Demi dowrani veni şıni. Dınya pê wesi u şıni viiverena ra. Rocêk lu vana, ez tesela ariwani bikerî, de qedî u qıyîcê an zano ya bi? Lu xu sey kuwena, qet yu tîmedana, xu nana merglu.

Ariwan, wext lu vînenî xu bî xu vano lu biya wişk. Dest erzeno lînga cî u lu kaşkeno, erzeno teber. Teber kotîşî dîr lu xu ser bena raşt, sareyê xu kena derg, boça xu şana tî u vana:

-Hêêêê ariwanê mî yo dest mirîn u laçîk sipîyîm! Mî tî kerdi wayîrê keyeyî, zamayê paşayî, wayîrê mal u milki; labelê tî lînga mî genî u mî erzenî teber. Tu çî lez heme çî xu vir ra kerd!

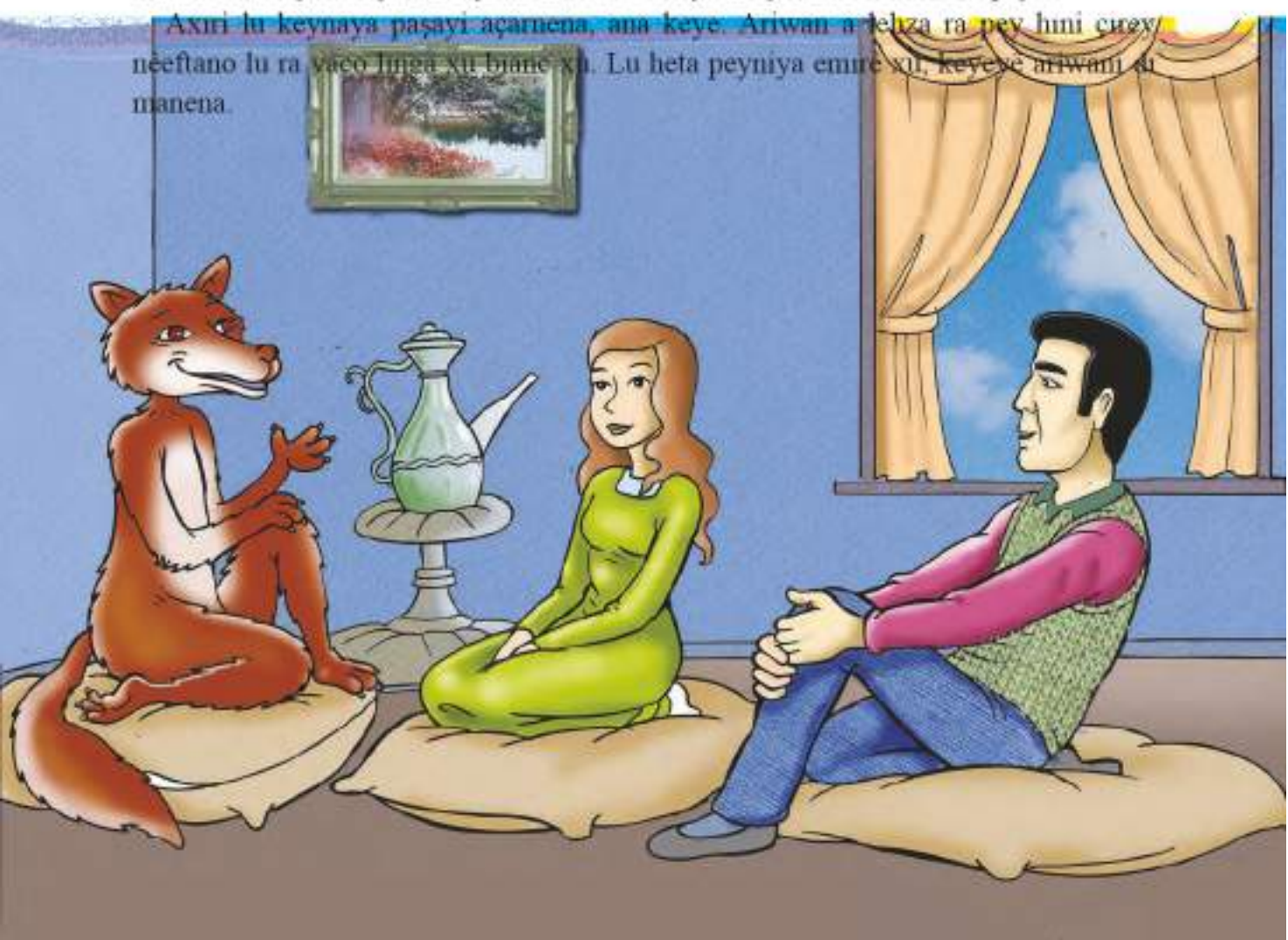
Keynaya paşayî seni qîseyanê lu şînawena, cad destê lacê xu gena, ber ra kuwena teber u ariwanî ra vana:

-Tî ariwanî he! Tu ez xapîta u arda.

Ciniya ariwanî radana hetê keyeyê babiyê xu ser şîna. Lu kuwena dîma, şîna rese-na cî u vana:

-Ez qîrbânê tu bena, tî nêşî. Ez yari kena. Elbet birayê mî o; la ez kaşkerda, ez eşta teber, ez yers biya, mî ay ra lîna va. Birayê mî yo, lacê Torzin Begî yo.

Axirî lu keynaya paşayî açarnena, ana keye. Ariwan a telîza ra pey lîmî çûyê nêftano lu ra vaco lînga xu bianê xu. Lu hetâ peyniya emîrê xu, keye se ariwanî di manena.

Vateyê verinan

- Balu oniya dar ra, va: "Tî kerpiçkîna, ez tu ra niya".
- Binê aw ra şîno boça cî zi hi nêbena.
- Ez şîya dîzdi, mî rê tîca aşm veciya.
- Gem bê çeç nêbena.
- Gureyê yo hel serevdeyê yo serr.
- Her çî zano cew bîwero.
- Hermuş çîqas herr bîkeno, keno xu ser.
- Homa neha dano dîndan nêdano, dîndan dano neha nêdano.
- Kesa nêeftana herr bîwero, vana herr qediyena.
- Leyeyî va: "Ez zaf hira wa." Kundezi va: "Ez ha zerreyê tu dî geyreno.".
- Minderê merdîmî doşekê şari rîndiyer o.
- O ki dêza virazeno, zano çemle zi pano.
- Peyniya zuran yo vîncew a.
- Veyve hema nêesenî pir koçîkan ari dana.

Dêki

- Boça yı esta merre niyo.
- Çikê mi esto dani aw ru nêşikiyeno, dani kerra ru şikiyeno.
- Çikê mi esto, bêadır vêşeno
- Çikê mi esto şimo geyreno geyreno, yeno keye dı fek akerde maneno.
- Dı birayi mi esti, ê yoyın ronışeno, ê diyın wirzeno.
- Êrdişa cı esta mala niyo.
- Tap tapık, erd qulırçık.
- Tiya ra rezan, xır xıra gozan.
- Wadeyo sur ho rakerde, cemato gır ho dekerde.
- Yo dara panc gıl, panc heme gılan dı zi yo teyra sıpi.

Zıwan u Kitab

Kitabi ma rê xızneya melumati
Inay ra museni holi insani
Timotım tede esti çiyi neweyi
Asiman ra heta hot qati binê erdi
Bımus, bımus, bımusn tı Zazaki
Ê, heyat pê wendiş geno weşi

Sınıf bı sınıf kıtaban waneni
Indis vineni verni u peyni
Nê roc nê şew qet nêvındeni
Ino zıwan biyo xela şıma ri
Fedakari bıkerên qey zıwani
Aridên çi esto çin o seba Zazaki

Hışa ma gera Zazaki ser bo
Eyro her çi musayiş weş o
Şıma va zıwanê ma şırın o
Teyr u tur ra zaf çıyan zan o
Ina ders dersa ma ya peyin a
Nêşma vir ra heta dınya ava bo.

Persi

PERSI

1. Dı babi u dı laci, yo rayir ra viyereni. Ini war dı hiri mışmıŝan vineni. Mıŝmıŝan felqe nêkeni; labelê her yoyi rê yo mışmış kuwena. Ino seni beno?

2. Resimê cêrini dı yo qehreman nımite yo. Ino qehreman, kergan lu ra xelısneo. Ino qehreman ho ça dı nımite yo?

Wareyê Heywanan

Resim-13

Manga u Golik

Resim-14

Bız u Bızıya

Resim-15

Mêşna u Vara

Resim-16

Kerg u Lêyir

Resim-17

Heş u Kund

Resim-18

Mayin u Cana

Resim-19

Bız u Kel

Resim-20

Astor u Mayin

Resim-21

Dik u Kerg

Nameyê heywanan xaçapers di bîvinên

HEŞ / ŞEWŞEWİK / VERG / BİZ / MANGA /
 MAR / ARWEŞ / KESA / DIJİ / DİK / KERĞ / GOLİK
 / PİSİNG / KUTİK / HER / ASTOR / ZAREC

H	V	A	R	W	E	Ş	K
E	E	V	N	B	I	Z	E
Ş	R	M	A	N	G	A	R
I	G	R	K	E	S	A	G
Ş	E	W	Ş	E	W	I	K
H	D	K	U	T	I	K	M
E	I	R	O	T	S	A	A
R	K	T	D	I	J	I	R
L	Ġ	X	K	I	L	O	G
P	I	S	I	N	G	H	O
Q	Z	Z	A	R	E	C	P

UNİTEYA 7. NOTİ

FERHENG

A

Abiyayiş: Açılmak
Açarnayiş: Çevirmek, döndürmek
Adır: Ateş
Afinayiş: Sermek, asmak
Ageyrayiş: Dönmek
Akerdiş: Açmak
Alawıtış: Yoğurmak
Alıng: Yuva
Alışk: Yanak
Ameyiş: Gelmek
Amnan: Yaz
Anciyayiş: Çekilmek
Antış: Çekmek
Ap: Amca
Arayi: Kahvaltı
Ard: Un
Ardım: Yardım
Ardımkar: Yardımsever
Ardımkerdiş: Yardım etmek
Ardış: Getirmek
Areq: Ter
Arêdayiş: Toplamak
Arısiyayiş: Dinlenmek
Ari: Değirmen
Arifinayiş: Hazırlanmak
Ariwan: Değirmenci
Arqıliyayiş: Kendine gelmek, fark etmek
Arweş: Tavşan
Asiman: Gökyüzü
Asnaw: Yüzme
Asnawkerdiş: Yüzmek
Astor: At

Aşm: Ay
Ava: Mamur, bayındır
Aw: Su
Awır: Bakış
Awzin: Sulak
Axiri: Sonunda
Axor: Ahır

B

Babi: Baba
Bad: Sonra
Balicana siya: Patlıcan
Balu: Meşe palamudu
Ban: Ev
Bar: Yük, sorumluluk
Barkerdiş: Göç etmek
Bawerkerdiş: İnanmak, güvenmek
Bedıliyayiş: Değişmek
Behro Sipi: Akdeniz
Behro Siya: Karadeniz
Behs: Konu
Benate: Ara
Ber: Kapı
Berdış: Götürmek
Bermayiş: Ağlamak
Berz: Yüksek
Beste: Bağlı
Bêdiqet: Dikkatsiz
Bêhon: Uykusuz
Bêkes: Kimsesiz
Bêkesi: Kimsesizlik
Bêveng: Sessiz
Bêwayir: Sahipsiz

Bêwayiri: Sahipsizlik
Bêzerr: İsteksiz
Bın: Alt
Bınêk: Biraz
Bınviyer: Alt geçit
Bıra: Erkek kardeş
Bırarkeyna: Erkek kardeşin kızı
Bırarza: Erkek kardeşin oğlu
Bırindar: Yaralı
Bıriyayış: Kesilmek
Bısılman: Müslüman
Bız: Keçi
Bızya: Dişi oğlak
Boç: Kuyruk
Buy: Koku
Buykotış: Koku düşmek

C
Ca: Yer
Cağirotiş: Yer almak
Camerd: Erkek
Cana: Tay
Caverdış: Birakmak, terk etmek
Cehd: Gayret
Cew: Arpa
Cewab: Cevap
Cêr: Aşağı
Cêrin: Aşağıdaki
Cıl: Elbise, yatak, yere serilen sergi
Cıtyer: Çiftçi
Cıwan: Genç
Cıwani: Gençlik
Cihat: Çalışkan
Cini: Kadın
Cor: Yukarı
Cuaver: Önce
Cuyayış: Yaşamak

Ç
Çare: Çözüm
Çarevinayış: Çözüm bulmak
Çekçol: Kap kacak
Çem: Irmak
Çemle: Kulp
Çend: Birkaç
Çeq: Çalı çırpı
Çerayış: Otlamak
Çetın: Zor
Çı heyf: Ne Yazık
Çı qeyde: Nasıl
Çı wext: Ne zaman
Çım: Göz
Çımşıkneyiş: Göz kırpmak
Çımzeng: Renkli göz
Çıngılo: Yedi taş, yedi kule oyunu
Çıqas: Ne kadar
Çıra: Niçin
Çırê: Asla, hiçbir zaman
Çıta: Ne
Çi: Ne, şey
Çınayış: Biçmek
Çiyêk: Bir şey
Çonqal: Baston
Çot: Eğri

D
Dadi: Anne
Dalde: Kuytu
Dar: Ağaç
Dayış: Vermek
Dec: Acı, ağrı
Decayış: Ağrımak, acımak
Dedkeyna: Amcakızı
Dehkera: Konu
Dekerdış: Doldurmak

Delal: Güzel, değerli
Delverg: Dişi kurt
Dem: An, zaman
Dengiz: Deniz
Dengizşınas: Denizbilimci
Depiştış: Tutmak
Derber: Yer, etraf
Derg: Uzun
Derheq: Hakkında
Dest: El
Destegir: Yardımcı
Destpêkerdiş: Başlamak
Destteng: Yoksul
Desttengi: Yoksulluk
Deşt: Ova
Dew: Köy
Dewamkerdiş: Devam etmek
Dewar: Büyükbaş hayvan
Dewır: Dönem
Deyir: Türkü
Deza: Amcaoğlu
Dêstır: Anında, hemen
Dêza: Çömlek
Diji: Kirpi
Dım: Sap
Dıma: Sonra
Dından: Diş
Dıng: Durak
Dızd: Hırsız
Dızdi: Hırsızlık
Dik: Horoz
Diyari: Ziyaret
Dor: Kez, sefer, sıra
Dormale: Etraf
Doruver: Etraf, çevre
Dox: Baş dönmesi
Dur: Uzak
Durkotış: Uzaklaşmak
Duş: Karşı, yan

E

Ecebmendiş: Şaşırmaq
Edakerdiş: Yerine getirmek
Edar: Mart
Eftayış: Cesaret edebilmek
Em: Hala
Embaz: Arkadaş
Embazti: Arkadaşlık
Emkeyna: Halakızı
Emza: Halaoğlu
Engemin: Bal
Ercan: Ucuz
Erd: Yer
Erebki: Arapça
Eşkayış: Edebilmek, yapabilmek
Extiyar: Yaşlı
Eyro: Bugün
Êrdiş: Sakal

F

Famkerdiş: Anlamak, kavramak
Farıski: Farsça
Fatisiyayış: Boğulmak
Fek: Ağız
Fekveradayış: Vazgeçmek
Felqe: Parça
Feqir: Fakir
Feteliyayış: Dönmek, kovulmak
Fexır: Kibir
Fıkır: Düşünce
Fıkıriyayış: Düşünmek
Fıraç: Bulaşık
Fırçe: Fırça

G

Ga: Öküz
Gem: Orman

Gerguş: Bebek
Germ: Sıcak
Germi: Sıcaklık
Gestver: Açlıktan
Geyrayiş: Dolaşmak
Gıran: Ağır
Gırd: Büyük
Gırdi: Büyüklük
Gıredayış: Bağlamak
Gırênayış: Kaynatmak
Gırotış: Almak
Gırze: Ot bağı
Gızgerik: Kıvılcım
Gol: Göl
Golık: Dana
Gongıla: Salıncak
Goş: Kulak
Goşt: Et
Goştar: Dinleyici
Goştarikerdış: Dinlemek
Goz: Ceviz
Gud: Top
Gul: Gül
Gulan: Mayıs
Gure: İş
Guzın: Acı

Ğ

Ğele: Buğday
Ğem: Gam
Ğerb: Batı
Ğeribi: Gurbet
Ğıjkerdış: Kaymak
Ğıyal: Hayal

H

Hal: Durum, vaziyet
Hala hala: Kargaşa, gürültü

Hedrebiyayış: Hazırlanmak
Hel: An, öğün
Helaw: Helva
Hema: Henüz
Heme: Hepsi
Hemmena: Eşanlımlı
Her: Eşek
Herınd: Yer
Hermuş: Köstebek
Herr: Toprak
Hesır: Gözyaşı
Hesiyayış: Farkına varmak
Heskerdış: Sevmek
Heş: Ayı
Het: Taraf, yön
Hewa: Hava
Heyna: Tekrar, yeniden
Hezar: Bin
Hêdi hêdi: Yavaş yavaş
Hêga: Tarla
Hêrsbiyayış: Sinirlenmek
Hıng: Bal arısı
Hını: Artık
Hi: Islak
Hibiyayış: Islanmak
Hiri: Üç
Hiş: Bilinç
Hol: İyi
Homa: Allah
Hon: Uyku
Hor: Bulut
Hurmetkar: Saygılı

I

Indis: Böyle
Ino rıd ra: Bu yüzden, bu sebeple

I

İdyom: Deyim
İnan: Bunlar
İnsanti: İnsanlık
İxlalkerdış: ihlal etmek

K

Kam: Kim
Kamci: Hangi
Kar u gure: İş güç
Karca: İşyeri
Kartol: Patates
Kaşkerdış: Çekmek
Kay: Oyun
Kaykerdış: Oynamak
Kel: Teke
Kelek: Sal
Keremkerdış: Buyur etmek
Kerg: Tavuk
Kerpıçkın: Tırtıklı
Kesa: Kaplumbağa
Keye: Aile, ev
Keyfweş: Sevinçli
Keyna: Kız
Kêm: Eksik
Kıfş: Belli
Kıfşkerdış: Belirlemek
Kıl: Alev
Kılgırotış: Alev almak
Kılm: Kısa
Kınc: Elbise
Kırıştış: Taşımak
Kışık: Satranç
Kışt: Kenar, yan
Kıştdayış: Ayırmak
Kıştış: Öldürmek
Kıtabxane: Kütüphane

Kise: Kese, cep
Koçık: Kaşık
Koli: Odun
Ku: Dağ
Kuçe: Sokak
Kund: Ayı yavrusu
Kundez: Kepçe
Kurdki: Kürtçe
Kurm: Huy
Kurn: Ağaç kovuğu
Kutık: Köpek

L

Labelê: Ama
Lac: Oğul
Lapık: Eldiven
Latinki: Latince
Legleg: Leylek
Lehza: An
Lembaya sur: Kırmızı ışık
Leqnayış: Kıpırdatmak
Lew: Dudak
Lewpanayış: Öpmek
Leye: Kazan
Lez: Çabuk
Lezabez: Alelacele, çar çabuk
Lêş: Kir
Lêşın: Kirli
Lêyir: Cıvciv
Lıng: Ayak
Loqla: Bağırsak
Lu: Tilki

M

Mala: İmam
Malati: İmamlık
Manga: İnek

Mar: Yılan
Marazdar: Üzgün, hasta, Perişan
Mase: Balık
Mayın: Dişi at
Mehla: Mahalle
Melim: Öğretmen
Melumat: Bilgi
Mena: Anlam
Mendış: Kalmak
Meqsed: Amaç
Merdim: Kişi, adam
Merdiş: Ölmek
Mereqkerdiş: Merak etmek
Merg: Otlak, mera
Merg: Ölüm
Merglu: Ölü numarası
Merre: Fare
Meşhur: Ünlü
Mewlid: Mevlit
Mewzu: Konu
Mêşna: Koyun
Mıfti: Müftü
Mıftiti: Müftülük
Mij: Sis
Mıntıqa: Bölge
Mıqatkotiş: Bakmak, korumak
Mırd: Tok
Mırdbiyayiş: Doymak
Mırdi: Tokluk
Mışmış: Kayısı
Mijdan: Müjde
Mir: Hamur
Mirçık: Kuş
Miyân: Orta, ara
Miyerık: Adam
Mocnayış: Göstermek
Mude: Müddet, süre
Muhim: Önemli
Munaqaşe: Tartışma

Munaqaşekerdiş: Tartışmak
Muriyer: Armut ağacı
Musayış: Öğrenmek
Muşeqet: Yaramaz
Muy: Kıl

N
Nali: İnleme
Namdar: Meşhur
Name: İsim
Nan: Ekmek
Nata weta: Sağa sola
Natarnayış: Gözetlemek
Neha: Nohut
Neheqi: Haksızlık
Nerm: Ilık, yumuşak
Neşır: Yayın
Neşırbiyayiş: Yayınlamak
Newe: Yeni
Nêweş: Hasta
Nêweşi: Hastalık
Nêweşxane: Hastane
Nêyar: Küskün, dargın
Nika: Şimdi
Nımac: Namaz
Nımite: Gizli
Nımitık: Gizlice
Nımitiş: Saklamak, gizlemek
Nışka ra: Aniden
Nışka: Ani
Nızd: Yakın
Nızdi: Yakınlık
Nimroc: Öğle
Nuşte: Yazı
Nuştış: Yazmak

O

Oniyayiş: Bakmak

P

Pak: Temiz

Paki: Temizlik

Pakkerdiş: Temizlemek

Paşt ser: Sırtüstü

Patil: Ot demeti

Pawıtış: Gözlemek, beklemek

Payiz: Sonbahar

Paytext: Başkent

Pel: Yaprak

Penc: Pençe

Pere: Para

Perrayiş: Uçmak, fırlamak

Pers: Soru

Persayiş: Sormak

Perudayiş: Vurmak

Peşmıriyayiş: Tebessüm etmek

Pêserameyiş: Bir araya gelmek

Pêserestış: Üst üste yığmak

Pêşayiş: Pişmek

Pêşiyayiş: Sarmak

Pêya: Yaya

Pêyaviyer: Yaya geçidi

Pırnık: Burun

Pısing: Kedi

Pıt: Çocuk

Pikerdiş: Anlaşmak, uyuşmak

Pil: Büyük

Pirik: Dede/nene

Pişanayiş: Karıştırmak

Pit: Sıkı, hızlı

Piya: Beraber, birlikte

Piyor piya: Hep beraber

Pize: Karın

Pot: Bez

Potiş: Pişirmek

Potin: Bezli

Puk: Tipi

Puyayiş: Çürümek

Q

Qal: Söz, laf

Qalkerdiş: Konuşmak

Qanz: Kaz

Qarta qredi: Kredi kartı

Qas: Kadar

Qayil: İstekli, hevesli

Qebulkerdiş: Kabul etmek

Qedinayiş: Bitirmek

Qefiliyayiş: Yorulmak

Qehir: Üzüntü, keder

Qehriyayiş: Üzülme

Qêri u wari: Bağırma çağırma

Qerqıliyayiş: Yakınmak, söylenmek

Qers: Ürperme, titreme

Qesır: Saray

Qet: Asla

Qey: İçin

Qeyde: Kural

Qeza: İlçe, kaza

Qêrayiş: Bağırma

Qıç: Çocuk

Qıcti: Küçüklük

Qıfle: Grup, kafiye

Qılênayiş: Kızartmak

Qıseykerdiş: Konuşmak

Qıymet: Değer

Qorayiş: Böğürmek

Qul: İn, delik

Quşxane: Tencere

R

Radayış: Hareket etmek
Rakerdış: Sermek
Ramıtış: Sürmek
Ramıtıoğ: Sürücü
Raşıyayış: Dağıtmak, savurmak
Raşt: Doğru
Rařteyê teyare: Hava alanı
Raviyernayış: Geçinmek
Rayber: Rehber
Rayberi: Rehberlik
Rayir: Yol
Rayvan: Yolcu
Resayış: Varmak, ulaşmak
Reyna: Tekrar, yine
Rez: Bağ
Rı: Yüz
Rık: İnat
Rıkdar: İnatçı
Rıkdari: İnatçılık
Rınd: Güzel
Rındi: Güzellik
Rıpel: Sayfa
Rışıyayış: Dökülmek
Roc: Gün
Rocawan: Batı
Rocvete: Doğu
Ronayış: Bırakmak, koymak
Ronıştış: Oturmak
Rumki: Rumca
Run: Yağ

S

Safikerdış: Çözmek
Sare: Baş
Sarewedarıtış: Karşı koymak, başkaldırmak
Seba: İçin, sebep

Selik: Sepet
Semed: Sebep
Seni: Nasıl
Ser: Üst
Serd: Soğuk
Serevde: Başa kalkma, minnet
Serfirazi: Başarı
Sernuşte: Başlık
Serr: Yıl
Serviyer: Üst geçit
Seserr: Yüzyıl
Seyah: Gezgin
Seyahet: Yolculuk
Sêrsıbay: Sabah
Sıba: Yarın, sabah
Sihet: Sağlık
Sıxleti: Kalabalık, Yoğunluk
Sol: Ayakkabı
Sot: Ses
Suk: Çarşı, Pazar
Sung: Mantar
Sur: Kırmızı
Suret: Hız
Surıc: Kızamık
Surkerdış: Kızartmak

ř

şabıyayış: Sevinmek
şagırd: Öğrenci
şagırdi: Öğrencilik
şalag: Yük
şalkerdış: Süzme, süzgeçten geçirmek
şam: Akşam yemeği
şan: Akşam
çar: Halk
şarıstan: şehir
şeme: Cumartesi
şeqıtıyayış: Kaymak

Şeqinayış: Atmak
Şerme: Utanç
Şerq: Doğu
Şew: Gece
Şewşewık: Yarasa
Şıfqet: Şefkat, merhamet
Şıkiyayış: Kırılmak
Şılı: Yağış
Şıma: Siz
Şımitış: İçmek
Şınasnayış: Tanımak
Şınawıtış: İşitmek
Şırawıtış: Göndermek
Şıt: Süt
Şıtış: Yıkamak
Şıxulnayış: Kullanmak
Şilgerm: Ilık
Şiret: Öğüt, nasihat
Şirone: Tatlı
Şiyayış: Gitmek

T

Taba: Bir şey
Tal: Kekre
Talebe: Öğrenci
Tam: Tat
Tanayış: Öğütmek
Tari: Karanlık
Tas: Kase
Taşt: Öğle Yemeği
Tavıl: Hemen, anında
Tay: Az
Teber: Dışarı
Tedrisat: Öğretim
Temaşakerdış: İzlemek
Temsilkar: Temsilci
Ten: Kişi
Tengasi: Darlık

Tepiya: Geri
Teqawıt: Emekli
Teqayış: Patlamak, çatlak
Tertibkerdış: Düzenlemek
Tesel: Deneme
Teşekurkerdış: Teşekkür etmek
Texmin: Tahmin
Teyare: Uçak
Teyna: Yalnız, sadece
Teyr: Kuş
Têki: Bazı
Tımotım: Sürekli, her zaman
Tırki: Türkçe
Tırş: Eksi
Tic: Güneş
Tıdayış: Karıştırmak
Tışayış: Sallamak
Tiya: Bura
Tor: En
Torn: Torun
Toxtor: Doktor
Tut: Çocuk

U

Uca ra: Oradan
Uca: Ora

V

Va: Rüzgar
Valyer: Söğüt ağacı
Vara: Kuzu
Varan: Yağmur
Varayış: Yağmak
Vaş: Ot
Vaşyer: Ot yığını
Vate: Söz
Vatış: Söylemek

Vay: Pahalı
Vazdayış: Koşmak
Veng: Ses, boş
Vengdayış: Seslenmek, çağırmaq
Ver: Ön
Veradayış: Bırakmaq
Verard: Kucak
Verco: İlk, önce
Verexuşayış: Yüzünü dönmek
Verg: Kurt
Verin: İlk
Verni: Ön
Verroc: Güney
Versi: Gölge
Vetış: Çıkarmak
Vêşan: Aç
Vêşnayış: Yakmaq
Vıl: Çiçek
Vılabiyayış: Yayılmak, dağılmak
Vıncew: Karış
Vındertış: Durmak
Vıraştış: Yapmaq
Vıştıra: Tosun
Vicinayış: Seçmek
Vinayış: Görmek
Vinbiyayış: Kaybolmak
Vir: Bellek
Virkotış: Özlemek, hatırlamak
Viyertış: Geçmek
Vor: Kar

W

Wade: Oda
Warameyış: İnme
Ware: Yayla
Warkeyna: Kız kardeşin kızı
Warza: Kız kardeşin oğlu
Waştış: İstemek

Way: Kız kardeş
Wayir: Sahip
Wedartış: Kaldırmak
Wefatkerdış: Vefat etmek
Wekerdış: Yakmaq
Wel: Kül
Welat: Memleket
Wendekar: Öğrenci
Wendış: Okumak
Wenık: Serin
Weniştış: Binmek
Wer: Yiyecek
Wesar: İlkbahar
Wesayit: Araba
Weş: Güzel, hoş
Weşi: İyilik, sağlık
Wet: Öte
Wext: Zaman
Weyekerdış: Beslemek
Wezife: Görev
Wezir: Bakan
Wezirti: Bakanlık
Weziyet: Durum
Wırd: İkisi
Wırıştış: Kalkmaq
Wışkaxugırotış: İnat etmek
Wıye: Kürek
Wilwilyayış: Ötmek

X

Xal: Dayı/teyze
Xalkeyna: Dayıkızı/teyzekızı
Xalza: Dayıoğlu/teyze oğlu
Xapıtış: Kandırmak
Xaşelnayış: Haşlamak
Xax: Alay
Xaxkerdış: Alay etmek
Xebat: İş

Xeber: Haber
Xebıtiyayış: alışmak
Xela: Hediye
Xelısnayış: Kurtarmak
Xemıliyayış: Sslenmek
Xerıpiyayış: Bozulmak
Xesar: Hasar
Xeslet: Haslet
Xeta: Yanlış
Xırab: Kötü
Xışn: İri, büyük
Xızna: Hazine
Xone: Erkek kedi
Xoşaw: Hoşap
Xumurıznaıyış: Yüzünü eķřitmek
Xur xur: Gurultu
Xus mus: er p

Y

Yersbiyayış: Kızmak, fkelenmek
Yobinan: Birbiri

Z

Zaf: Çok
Zanayi: Bilgin

Zanayış: Bilmek
Zarec: Keklik
Zelıqıyayış: Yapışmak
Zengene: Kazma
Zengıl: Zil
Zerbet: Gömme
Zerd: Sarı
Zergun: Yeşil
Zerguni: Yeşillik
Zerr: Gönül
Zerre: İçeri
Zerzewat: Sebze
Zpi: Aynı, benzer
Zıme: Kuzey
Zımıstan: Kış
Zımzım: Gürültü, uğultu
Zınar: Kaya, kayalık
Zıwan: Dil
Zıxm: Güçlü, kuvvetli
Ziyed: Fazla
Zoda: Azık
Zorbaşi: Zorbalık
Zur: Yalan
Zuwa: Kuru
Zuwabiyayış: Kurumak

ÇIMEYİ

- • MEB. (2016) Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Yaşayan Diller ve Lehçeler Dersi (Kırtçe; Kurmanca ve Zazaca 5-8. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara: MEB Yayınları.

RESİM U FOTOĞRAFI

- Resim u fotoğrafi ki rıpelanê 10, 16, 23, 26, 28, 29, 30, 34, 35, 38, 42, 43, 44, 45, 49, 50, 51, 55, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 70, 75, 77, 79, 80, 81, 82, 84, 86, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 102, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115 dı ca girot, hetê Şemal Medya ra peyda biyi.

- Fotoğraf-1; Yergin, M. (2015), “Mewlidê Mela Ehmedê Xasî”, Mardin Artuklu Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) •Fotoğraf-2; Kırcan, A. (2014), “Mewlidê Usman Esad Efendiyo Babiji Bîyişa Pêxemberî”, Mardin Artuklu Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) • Fotoğraf-3; <https://www.britannica.com/biography/Albert-Einstein/media/%20181349/1581> •Fotoğraf-4; <https://www.britannica.com/biography/Alexander-Graham-Bell/media/59564/96631> • Fotoğraf-5; <https://www.britannica.com/biography/Johannes-Gutenberg/media/249878/187135> • Fotoğraf-6; <https://www.britannica.com/biography/Thomas-Edison/media/179233/97119> ra ameyi girotış.

- Resim-1; <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibn-sina> • Resim-2; <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlana-celaleddin-i-rumi> • Resim-3; 34439829 • Resim-4; 33570030 • Resim-5; 6207913 • Resim-6; 39496554 • Resim-7; 50585270 • Resim-8; 9016601 • Resim-9; 35715409 • Resim-10; 8696615 • Resim 11; <http://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/piri-reis-haritasi-hakkinda-izahname/> • Resim 12; <https://islamansiklopedisi.org.tr/evliya-celebi> ra ameyi girotış. • Resim-13; 7909308 • Resim-14; 53740369 • Resim-15; 3136458 • Resim-16; 42157398 • Resim-17; 53308506 • Resim-18; 20804769 • Resim-19; 5336997 • Resim-20; 16350070 • Resim-21; 20804769 benateyê tarixanê 01.06.2019 - 07.01.2019 dı hetê Şemal Medya ra <https://www.canstockphoto.com> ra ameyi êrinayış.

CEWABÊ DÊKAN (RIPEL: 113)

- Piyanz ■ Hak ■ Tic ■ Sol ■ Terezi ■ Lazut
- Dalpa ■ Reygurayış ■ Fek ■ Dest